

BENJAMIN
PRISEN

16 år med Benjaminprisen

Forebyggende arbeid mot
rasisme og diskriminering i skolen

HL-SENTERET
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

UTGITT AV:

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret)

Villa Grande, Bygdøy
Huk Aveny 56, 0287 Oslo
www.hlsenteret.no

I samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

REDAKTØRER:
Lars Aarønæs, Elise Christensen, Benjamin Geissert

DESIGN OG ILLUSTRASJON:
Rayon Design As

TRYKK:
Print House

ÅR:
2019

ISBN:
978-82-92988-66-4

Hilsen fra kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner

Av kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner

Benjaminprisen bærer navnet til Benjamin Hermansen. En ung gutt som ble drept på Holmlia 26. januar 2001. Skolene som mottar prisen, arbeider alle aktivt for å bekjempe de holdningene som tok livet hans. Drapet på Benjamin var rasistisk motivert.

Våren 2018 tok jeg initiativ til et seminar med alle de skolene som til nå har vunnet Benjaminprisen. Jeg ønsket å samle både elever og lærere. Vi må løfte frem de gode eksemplene og lære av dem om vi skal lykkes. Denne publikasjonen er et forsøk på å samle erfaringer fra skoler som i en årrekke har drevet et målbevisst og langsiktig arbeid med å skape gode holdninger. Tekstene fra de ulike bidragsyterne peker på hva skolene har lyktes best med. Samtidig vil de også fortelle om hvilke fallgruver som kan unngås, og presentere konkrete forslag til hvordan vi kan styrke innsatsen mot rasisme.

Roten til intoleranse og ekstremisme er å tenke at den som er ulik deg, er noe grunnleggende annet enn deg. Nettopp derfor er skolen så viktig. Den er vår viktigste fellesarena. Vi setter vår stolthet i at alle barn uavhengig av bakgrunn, kultur og religion kommer sammen i klasserom og verkstedhaller.

Skolen skal gi elevene kunnskap og ferdigheter. Men vi skal også lære dem å ha respekt for hverandre og tåle uenighet. Og til å si klart ifra når noe truer de verdier samfunnet vårt er bygget på.

Det klarer vi ved at lærerne hver dag jobber for å la elevene se hverandre, først og fremst som medmennesker. Vi må snakke sammen og inkludere alle i fellesskapet – uavhengig av hva slags hudfarge, religion eller bakgrunn man har.

Gode skoler hvor vi lærer, er også skoler som er gode å være på. Det er steder du føler deg velkommen. Gode skoler har et trygt og raust skolemiljø. En slik atmosfære kommer ikke av seg selv. Den krever at skolene hele tiden jobber med å forbedre seg. Kompetanse er nødvendig, men det er ikke nok. Å skape gode skoler handler også om motivasjon, verdier og holdninger. Å skape og opprettholde et trygt og godt skolemiljø handler om tiltak som fremmer inkludering, fellesskap og samhold. Arbeid mot rasisme og diskriminering må være en integrert del av arbeidet som gjøres i skolen, hver dag. Dette er et lederansvar. Men vi lykkes først når alle involveres og ansvarliggjøres: elever, lærere og foreldre.

I 2017 kom rapporten *Vi vil ikke leke med deg fordi du er brun*. Den gir et usminket bilde av opplevd rasisme blant ungdom med minoritetsbakgrunn. Nesten én av fire oppgir at de regelmessig har opplevd rasisme, diskriminering eller urettferdig behandling på barne- og ungdomsskolen. Slik skal det ikke være.

Vi har fortsatt en stor jobb å gjøre.

Foto: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet har gjennom en årrekke bidratt til å utvikle læringsressursene Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme) for å øke kompetansen i skolen. Målet er å forebygge rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger. I tillegg vil det høsten 2019 lanseres en handlingsplan mot rasisme og etnisk og religiøs diskriminering.

Når vi nå utvikler nye læreplaner, vil livsmestring komme inn i skolen. Skolen kan ikke gjøre alt, men vi må bruke den viktige felles arenaen som skolen er, til å hjelpe elevene med å mestre livet.

Å forebygge og bekjempe intoleranse blant barn og unge er noe av det viktigste vi gjør. Jeg håper at dette heftet kan bidra til gode diskusjoner på skolene og i klassene. Vi må lære av hverandre og være bevisst på hva du og jeg kan gjøre for å skape inkluderende fellesskap.

Benjaminprisen vil i årene fremover være et tegn på hvordan vi lykkes.

INNHold

«Glem ikke» – Drapet på Holmlia	8
16 års erfaringer med Benjaminprisen	9
«Jeg er Benjamins stemme» – samtale med Marit Hermansen.....	10
Hva er rasisme, og hva kan skolen gjøre?.....	12
Vinnerskolenes praksis og erfaringer siden 2002	17
Høyland – 2017	19
Løkenåsen – 2016.....	23
Sjøvegan – 2015	27
Uranienborg – 2014	31
Brandengen – 2013.....	35
Greveskogen – 2012	39
Karuss – 2011	43
Hagaløkka – 2010	47
Skullerud – 2009	51
Sogn – 2008.....	55
Skotselv – 2007	59
Mandal – 2006	63
Gommerud – 2005	67
Ila – 2004	69
Fjell – 2003.....	73
Sunndal – 2002	77
Pedagogisk materiell til bruk i skolen.....	81
Om undervisningsforslagene	82
Mangfoldskompetanse	83
Rasisme.....	85
Identitetsarbeid	95
Språkbruk	96
 Om Benjaminprisen og HL-senteret	 98

«Glem ikke» – Drapet på Holmlia

Den 26. januar 2001 ble 15 år gamle Benjamin Hermansen drept på Holmlia i Oslo. Drapet var rasistisk motivert.

Det er fredag, like før midnatt.

Benjamin Hermansen har vært hjemme fra skolen denne dagen, fordi han er forkjølet. Men han må ut og ha en prat med bestekompisen sin før de begge skal legge seg. De møtes utenfor butikken, rett ved rekkehuset på Holmlia der han og moren Marit bor.

Mens de står og prater, kommer en bil med to unge menn kjørende. De kommer ut. De begynner å løpe etter Benjamin og kameraten. Benjamin blir tatt, og han blir stukket gjentatte ganger med kniv. Vennen kommer seg så vidt unna. Så vender de to mennene tilbake til bilen. Kameraten ser Benjamin reise seg og prøve å løpe, men han faller om. Han dør kort tid etter, liggende i snøen.

De tre som ble pågrepet for ugjerningen, tilhørte den nynazistiske grupperingen Boot Boys. Lagmannsretten fant det bevist at drapet skjedde uprovosert, og at Benjamins hudfarge var årsaken til at han ble forfulgt, angrepet og drept.

Drapet gjorde dypt inntrykk. At en ung gutt ble drept av rent rasistiske årsaker, var et sjokk for mange i Norge.

Reaksjonene blant folk flest var sterke. I Oslo samlet en spontan markering nærmere 40 000 mennesker onsdag 1. februar, og det ble arrangert fakkeltog i flere byer.

Benjamin Hermansen ble gravlagt fra Holmlia kirke 6. februar, med mellom 800 og 1000 mennesker til stede. Gunnar Stålsett, daværende biskop i Oslo, forrettet. Bare vennene, familien og de nærmeste var til stede på kirkegården på Klemetsrud etterpå.

I begravelsen ble det framført en nyskrevet sang, «Song to Benjamin», som seinere ble spilt inn med blant andre Briskeby og Noora Noor. Toppolitikere i Norge var sterkt berørt. 1. november 2001 ble Ivar Sjaastads byste av Benjamin Hermansen avduket på stedet hvor han ble drept. Den bærer teksten «Glem ikke», og datoen. Vennene hans på Holmlia hadde ideen. Ved avdukingen og minnestunden var blant andre den nettopp avgåtte statsministeren Jens Stoltenberg og den nye utdanningsministeren Kristin Clemet blant de frammøtte.

En kopi av busten tildeles skolene som får Benjaminprisen.

Den 26. januar 2011, på tiårsdagen for drapet, gikk over 5000 mennesker i fakkeltog fra Youngstorget i Oslo. Statsminister Jens Stoltenberg holdt tale. 22. juli samme år kom terrorangrepene i regjeringkvartalet og på Utøya.

Drapet på den unge gutten førte til opprettelsen av Benjaminprisen, som ble delt ut første gang i 2002.

Flere musikere har hyllet Benjamin. Michael Jacksons album «Invincible» refererer til ham. Omer Bhatti fra Holmlia var en av Benjamins gode venner, og han ble også god venn med den amerikanske artisten. På albumet står det: «*This album is dedicated to Benjamin 'Benny' Hermansen. May we continue to remember not to judge man by the color of his skin, but the content of his character. Benjamin ... we love you ... may you rest in peace.*»

Karpe Diems låt «Kunsten å være inder» refererer til Benjamin: «Så før jeg slutter la meg si enda en ting til, drep meg for fargen min og skap en Benjamin til.»

I Nico og Vinz-låten «*Go Loud*» lyder det slik: «*Trust me I have seen some things. They can't stop me now that I'm in. Young aspiring mulatto, rest in peace Benjamin.*»

Drapet på Benjamin er en av de mest omtalte voldshendelsene i Norge. NRKs radiodokumentar «Hele historien – Drapet på Benjamin Hermansen» (2018) formidler grundig hva som skjedde. I den tredelte dokumentaren deltar mange, både Marit Hermansen, politiet, Benjamins venner og den ene av drapsmennene.

Radiodokumentaren finnes på nett. Søk «Hele historien – Drapet på Benjamin Hermansen» på nrk.no.

16 års erfaringer med Benjaminprisen

Siden 2002 har Benjaminprisen blitt utdelt til skoler som arbeider særlig godt mot rasisme og diskriminering. I denne publikasjonen forteller 16 skoler om sitt forebyggende arbeid på feltet. Heftet dokumenterer 16 år med ulike innganger til feltet og ulike tiltak tilpasset lokale omstendigheter. Skolene har alle vist en bevissthet om hva godt antirasistisk arbeid er, og heftet løfter fram forslag til refleksjoner som kan være nyttige på din skole.

I 2018 laget NRK en radiodokumentar om drapet på Benjamin Hermansen som ble drept i 2001. Drapet var rasistisk motivert. I radiodokumentaren forteller Marit Hermansen, Benjamins mor, om en annen episode hun og sønnen ble utsatt for under en billettkontroll på bussen. Kontrolløren trodde ikke på at Marit var Benjamins mor fordi hun hadde en annen hudfarge enn sønnen. Var det et utslag av ubetenksomhet, eller var det rasisme?

Disse to vidt forskjellige hendelsene, drapet og episoden på bussen, går rett inn i hva Benjaminprisen kan handle om. Det handler om spennet mellom de små handlingene i hverdagen, til de ekstreme hendelsene som får voldsomme konsekvenser, og om hvordan skolen kan være en forebyggende arena mot det ekstreme og hverdagsrasisme og diskriminering.

16 vinnere skoler

Alle skoler i Norge kan vinne Benjaminprisen. De 16 skolene som har fått prisen siden 2002, har vært forskjellige både i størrelse og skoletype. Fire barneskoler, fire kombinerte barne- og ungdomsskoler, fire ungdomsskoler og fem videregående skoler har vunnet Benjaminprisen.

Geografisk fordeler prisvinnerne seg på alle landsdeler – med ti skoler på Østlandet, to på Vestlandet, to i Sør-Norge og to skoler i henholdsvis Midt-Norge og Nord-Norge.

Hvordan jobber skolene forebyggende?

Juryens begrunnelser viser at det i årenes løp har vært et bredt spekter av tilnærminger, metoder og tematiske vinklinger til rasisme og diskriminering på de ulike skolene, men det finnes også visse tiltak som mange skoler har hatt fokus på. Flere skoler har lagt vekt på konkret undervisning om tematikken rasisme og diskriminering i klasserommet, og koblet opp undervisningen til prosjektdager og markeringer – for eksempel Den internasjonale Holocaustdagen og FN-dagen. Uranienborg skole i Oslo og Brandengen skole i Drammen er eksempler på dette. Juryens begrunnelser viser også at arbeid med mangfoldskompetanse, inkluderingsarbeid (ofte rettet mot minoritetsspråklige elever) og utvikling av skolemiljø har vært et konstant fokus i skolenes arbeid. Å leve godt med forskjellighet og ha et fokus på mangfold som ressurs og normalitet, er et tydelig mål for læringsmiljøet på blant annet Karuss skole i Kristiansand og Hagaløkka i Asker.

Noen skoler har lagt vekt på å skape mangfold i personalet eller jobbe med tverrfaglige prosjekter, og på Greveskogen i Tønsberg og Sjøvegan i Troms har dette vært en klar målsetting. Få skoler har valgt å arbeide spesifikt med rasismebegrepet eller holdninger i majoritetssamfunnet, enten i klasserommet eller med personalet. Men det har Løkenåsen i Lørenskog.

Over tid kan det se ut som om vinner skolenes arbeid har utviklet seg fra midlertidige prosjekter og markeringer til en mer langsiktig forankring i årshjul og planarbeid. Det virker også som om fokuset på mangfoldskompetanse og minoritetskulturer har blitt mindre, mens vekten på kritisk refleksjon rundt majoritetssamfunnets holdninger har økt. Om disse trendene indikerer reelle forandringer i skolenes arbeid på feltet, eller om de gjenspeiler et skifte i juryens vurderingsgrunnlag, er imidlertid vanskelig å si.

Denne publikasjonen

16 år med Benjaminprisen er et produkt av en erfaringskonferanse i Oslo i mars 2018, en samling statsråd Jan Tore Sanner tok initiativ til på vegne av regjeringen, og som omfattet alle vinner skolene. Målet med denne publikasjonen var å gi alle 16 skoler muligheten til å presentere sitt arbeid og sine erfaringer for et større publikum. Heftet inneholder også en faglig artikkel om rasisme og skolenes arbeid, skrevet av en forsker og en formidler ved HL-senteret. En samtale med Benjamins mor, Marit Hermansen, er også viktig i heftet. Underveis i tekstene finner du rammer med refleksjoner og faglige spørsmål som kan være aktuelle for skolene – ansatte og elever – som et grunnlag for å vurdere opp mot egen skolehverdag og det arbeidet som gjøres på dette området.

I løpet av 16 år har skole-Norge og forskning på rasisme og diskriminering vært i bevegelse. Bakerst i publikasjonen er det forslag til materiell til bruk i undervisning, samt en samtalestarter for skolens personale som et mulig utgangspunkt for videre skoleutvikling på feltet. Materialet løfter fram aktuell tematikk og metodikk som er synlig i vinner skolenes arbeid, og som også er viktige perspektiver i fagfornyelsen av læreplanen og læreplanens «Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen». Undervisningsforslagene er utviklet av HL-senterets undervisningsavdeling i samarbeid med lærere i grunnskolen.

Publikasjonen er utarbeidet av HL-senteret og journalisten Lars Aarønæs, i samarbeid med skolene.

Guri Hjeltnes
Direktør HL-senteret og juryleder

Elise Christensen og Benjamin Geissert
Sekretariat Benjaminprisen

«Jeg er Benjamins stemme»

Marit Hermansen, Benjamins mor, har sittet i juryen siden Benjaminprisen ble opprettet.

I 2002 ble det opprettet en egen pris til minne om Benjamin Hermansen. Benjaminprisen blir hvert år tildelt en skole som arbeider godt mot rasisme og diskriminering.

I 2018 er Marit Hermansen fortsatt lærer på Lusetjern barneskole på Holmlia, slik hun var da sønnen ble drept av nynazister i 2001. Hvert år er hun med på å framheve en skole som utmerker seg i sitt antirasistiske hverdagsarbeid. – Jeg er Benjamins stemme i dette, sier hun.

Massemønstringen på Holmlia

Benjamin ble drept i 2001. Samme høst var det avduking av Benjamins byste på drapsstedet. Til dette arrangementet kom det mange politisk engasjerte mennesker. Blant dem var den ferske utdanningsministeren Kristin Clemet (H).

– Hun og jeg hadde en hyggelig samtale. Clemet tok kontakt med meg i ettertid. Departementet ønsket å opprette en pris til skoler som arbeidet godt mot rasisme. Hun lurte på om jeg kunne tenke meg at prisen ble opprettet i Benjamins navn, forteller Marit Hermansen.

– Jeg var først usikker. Jeg snakket med familien min, og gikk i tenkeboksen. Så sa jeg ja.

Hun begrunner det slik:

– Å miste Benjamin var og er selvfølgelig en helt personlig og privat opplevelse for meg. Men det ble fort veldig tydelig at det var noe mye mer enn det. Det er en offentlig side ved Benjamins død som jeg ikke kunne la være å ta del i. Det er et voldsomt ansvar å ta hånd om Benjamins navn og ettermæle. Men hvis jeg ikke hadde sagt ja og sluppet det fra meg, hadde jeg heller ikke kunnet påvirke det som er skjedd i ettertid.

Prisen ble delt ut første gang i 2002, året etter drapet og de kollektive reaksjonene. Dette året ble Benjaminprisen gitt til Sunndalsøra videregående skole, for arbeidet som ble gjort for å dempe motsetningene mellom ungdom av annen opprinnelse og de lokale ungdommene.

Prisen gir stolthet

Marit Hermansen ser på tildelingene med stolthet.

– Jeg ser at skolene opplever Benjaminprisen som en tillits-erklæring og stor oppmuntring. Vinnerne setter veldig pris på at de blir sett og anerkjent.

1. oktober er den årlige fristen for å nominere skolene. Jury møtet i begynnelsen av desember ser gjennom lista over kandidater. Sekretariatet har da kontaktet alle, for å få mer materiell og bedre grunnlag for vurderingen. Marit Hermansen har vært medlem i juryen til Benjaminprisen siden opprettelsen.

– Det er et stort forarbeid. Sammen med en bunke nominasjoner ser vi gjennom vedlegg og andre papirer. Ut fra det oppstår en prioriteringsliste. Selv om jurymedlemmene har ulikt perspektiv når vi ser på kandidatene, kommer vi stort sett fram til felles resultat.

Se på skolehverdagen

Marit Hermansens beskriver sitt eget perspektiv som «praktisk og konkret».

– Jeg ser på skolehverdagen. Flaggdager og markeringer er for meg pynten på kaka. Det viktigste er ikke happenings og engangstilfeller. Det som betyr noe, er det som er i bønn; det som er innarbeidet og slik del av skolens rutiner. Ofte kan dette leses i den lokal læreplanen eller handlingsplanen. Vi klarer å lese mellom linjene. Det må være noe mer ved skolen enn bare flinkhet. I det ligger at skolen engasjerer seg på en måte som omhandler elevene og deres hverdag. Vi er også interessert i hva som skjer i foreldregruppene og miljøet rundt skolen. Det handler om at skolen har et større rammeverk rundt seg.

Det er viktig for juryen å få dokumentert hvorfor skolen får prisen, og fortelle hva prisen er.

– Slik formidler vi til mange flere hvor viktig dette er. Og skolene kan skape og holde ved like antirasistiske holdninger på mange forskjellige måter, det viser de prisene vi har tildelt.

Møter forståelse

Marit Hermansen er født 1955. Lærer ble hun først i 1995.

– Jeg kom inn i læreryrket ganske seint i yrkeslivet. Jeg mistet mannen min i 1989, da Benjamin var fire år. Vi hadde bodd i Grensestien på Holmlia siden 1983. Den gangen var det Oslos nyeste boligområde. Etter at min ektefelle døde, gikk jeg noen runder med meg selv. Jeg hadde ikke høyere utdanning fra tidligere. Jeg hadde arbeidet som sekretær for byrådet i Oslo rådhus, og jeg har også en fortid som medarbeider ved Kodak Norge på Kolbotn. Jeg bestemte meg for å begynne på lærerskolen. Som ferdigutdannet lærer fikk jeg jobb på Lusetjern, som i 1995 var en splitter ny skole.

– Har du personlig opplevd ubehag knyttet til det som skjedde med Benjamin, og at du sitter i juryen for prisen som bærer navnet hans?

– Nei, det har jeg ikke. Jeg har alltid vært synlig og alltid tydelig på hvem jeg er, og hva prisen står for. Jeg får tvert imot mange meldinger og kommentarer fra både barn og voksne. Det er klapp på skuldra og ulike ting som kan skje i skolehverdagen min. Seinst i dag, da jeg var på vei hjem fra skolen, opplevde jeg noe hyggelig. Mange på Holmlia kjenner meg som mammaen til Benjamin. Denne gangen var det en

tass som satt på ei huske, kanskje en andreklassing. Han sa: «... Benjamin, han gikk på ungdomsskolen på Holmlia. Jeg har sett bilde av ham. Han var kul og kjekk.» Jeg synes det er fint at unger, både på Holmlia og andre steder, vokser opp med Benjamin som en av heltene sine.

Rasisme er ikke et storbyfenomen

Noen ganger er Marit Hermansen ute og snakker med elever og studenter om Benjaminprisen og det som skjedde i 2001.

– Det har kostet meg mye når jeg har gjort det. Men jeg har følt at det har vært riktig å gjøre det. Høgskolen i Bergen er ett eksempel. Og jeg har av og til undret meg over at Utdanningssetaten i Oslo ikke har brukt meg. Jeg vet jo ikke om jeg ville ha vært mer aktiv. Stort sett har jeg hatt nok med å være den jeg er, og holde dette livet sammen.

De skolene som har fått Benjaminprisen har ofte vært skoler med stort innslag av elever med minoritetsbakgrunn, og som er synlige som det, sier Hermansen:

– De går i annerledes klær, bruker hijab, feirer andre høytider. De er ikke polske eller svenske, som du knapt kan skille ut på samme måte. De er synlig annerledes. Men rasisme er ikke et østlandsk storbyfenomen. På en helhvitt skole er det en større utfordring å ta opp rasisme og fremmedhat, å forklare hvordan det er å oppleve seg utsatt. Nå som terrorangrepet 22. juli 2011 er tatt inn i den nye læreplanen, blir det kanskje lettere.

Informasjon er alfa og omega

– Hva synes du om situasjonen i dag?

– Det er fælt å si, men jeg er ikke veldig optimistisk. Det ser ut til å gå i feil retning både i Norge og resten av Skandinavia, Europa og USA. Dreiningen mot nasjonalisme og høyreekstremisme mange steder, jeg synes det er skummelt å se. Fremmedhatet og rasismen er blitt synligere. Det å formidle kunnskap, verdier og holdninger til barn og unge er det viktigste oppdraget vi har som voksne.

Benjaminprisen har derfor sin store berettigelse også i åra framover, sier Hermansen.

– Det er morsomt å møte prisvinnere der du ser hele skolen brenner for det arbeidet de gjør og har gjort. Jeg er imponert over hvor stor innsikt ungene og ungdommene har. Personlig har jeg betalt en høy pris. Jeg opplever at dette arbeidet er del av noe som både er verdifullt, nødvendig og viktig. Alle skoler kan finne arenaer å være sammen om det antirasistiske arbeidet på. Det er ikke dermed sagt at alt blir strøket på null komma null.

Foto: Lars Aarønes

Dette er Benjaminprisens jury:

Antirasistisk senter

Elevorganisasjonen

Fagrådet for grunnopplæringen

HL-senteret

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Marit Hermansen, Benjamins mor

Sametinget

Utdanningsforbundet

HL-senteret leder juryen og er, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, sekretariat for prisen.

Hva er rasisme, og hva kan skolen gjøre?

Cora Alexa Døving og Peder Nustad

Våren 2018 lanserte Hennes & Mauritz nye hettegensere. Reklameplakaten viste en svart gutt med påskriften *The Coolest Monkey in the Jungle* på genseremagen, og ved siden av ham stod en hvit gutt med påskriften *Survival Expert*. Beskyldninger om rasisme kom raskt, og H&M trakk produktet fra markedet.

I en undervisningstime der plakaten ble vist frem for unge studenter, oppstod det en diskusjon om hvorvidt reklamen var rasistisk. At rasismen her var uintendert fra reklamemakkerne, var de fleste enige om, men klassen var delt mellom dem som opplevde et ekko fra kolonihistoriens rasistiske stereotyper og dem som stilte seg uforstående til problematikken. Sistnevnte gruppering ble møtt med følgende uttalelse fra en medstudent: «Ikke bare er dere historisk uinformerte, men dere er visst ikke i stand til å tenke dere hvordan denne plakaten ble oppfattet i Sør-Afrika!» Noe som er rasistisk i ett land, må også være det i et annet, påstod hun. Som motsvar kom argumentet om at så lenge ingen skjønner at noe er rasistisk, kan det heller ikke være det. Blant studentene satt også en ung mann som fortalte at han flere ganger har opplevd rasisme, men at det sjelden har blitt gjenkjent som rasisme når han har fortalt om det til mennesker med hvit hudfarge, og at han derfor nesten aldri gjør det lenger.

I 2015 fikk norske politikere en påpekning fra en av FN-ekspertene i Rasediskrimineringskomiteen i Genève: «Det er mye rasisme i Norge, men dere kaller det noe annet. Hvorfor går dere rundt grøten? Hvorfor bruker dere ikke 'rasisme'-ordet?» Eksperten har helt rett. I Norge er ord som hatyttringer, intoleranse, hets og etnisk diskriminering i bruk, men sjelden «rasisme». Det kan muligens forklares med alvor et som ligger i begrepet; det er vanskelig å bruke et ord som har vært utgangspunkt for de verste overgrepene i moderne historie. Men rasisme kan også fremstå som hverdagsfenomen. Det vil si at det forekommer uten å være del av en politisk bevegelse. Når vi snakker om rasisme, kan det derfor være en hjelp å tydeliggjøre hvilken grad av rasisme man snakker om: Er det rasisme satt i system som del av samfunnets strukturer (som for eksempel apartheidsystemet), er det holdninger i bestemte organisasjoner eller hverdagsrasisme, slik den er opplevd (Wieviorka 1995)?

Reklame fra Hennes&Mauritz' nettbutikk. Faksimiler hentet fra H&M nettsider.

En form for rasisme finnes også i det som kalles strukturell diskriminering. Det betegner en form for systematisk forskjellsbehandling som inntreffer når mennesker som jobber innenfor en institusjon, bevisst eller ubevisst gjør valg/gir rettigheter/privilegier på bakgrunn av et individs gruppetilhørighet. Et eksempel kan være når politiet har en tilbøyelighet til å stoppe og ransake individer med minoritetsbakgrunn mer enn andre borgere (Sollund 2007). I USA defineres gjerne rasisme nettopp som et system som opprettholder sosial urettferdighet. Dermed er rasisme noe som ligger bevart i samfunnets strukturer, og som kan virke uavhengig av holdninger hos enkeltindivider (Wellman 1993).

Uavhengig av rasismens ulike alvorlighetsgrader og former er det noen fellestrekk ved det vi kan kalle rasisme. Felles for de fleste definisjoner på rasisme er at de vektlegger at mennesker deles inn i grupper, og at disse på et mer eller mindre vilkårlig grunnlag plasseres på en skala der noen anses som bedre enn andre.

Rasisme er å tillegge mennesker negative karaktertrekk på bakgrunn av deres opphav (kulturelt, religiøst, etnisk), rangere dem som mindreverdige og la dette legitimere underordning/diskriminering av dem (Bangstad og Døving 2015).

Grunnlaget for rangering av menneskeheten, det vil si begrunnelsen som ligger bak rasistisk ideologi, kan variere (forestillinger om at negative egenskaper er knyttet til hudfarge, religion og kultur er det vanligste), men mekanismene er de samme: «Mennesket er før hun handler, ingenting hun gjør kan forandre hva hun er, og dette er i store drag rasismens vesen», skriver sosiologen Zygmunt Bauman (2005: 96). Det Bauman peker på, er en form for essensialisering av individer – de er et eller annet negativt uansett hva de gjør, og de er forhåndsdomt i kraft av forestillingen om nedarvede trekk som følger med det å bli definert inn i en gruppe/kategori. Sagt enda enklere: Dersom en person i kraft av sitt utseende eller i kraft av å hete Muhammad eller Aisha anses som underordnet, og at det dermed er greit å ekskludere han eller henne, snakker vi om rasisme.

Plakaten fra H&M sier ingenting om diskriminering, og sett i historiens lys kan det være et fremskritt å ha en svart person som modell. Like fullt er reklameplakaten en videreføring av forestillinger fra en tid da det var helt legitimt å underordne svarte mennesker hvite. Den gang the *survival expert* kunne ta for seg i den afrikanske jungelen med den begrunnelsen at de svarte var nærmere apene enn menneskeheten. Og at de hvites maktposisjon gav rett til utnyttelse. Når dette budskapet videreføres som noe kult på en hettegenser, og dermed fritas fra de alvorlige konsekvensene rasismens historie fortsatt har, er det rimelig å se plakaten som nettopp rasistisk.

Drøft

Hvordan kunne du ha diskutert rasisme i klasserommet med utgangspunkt i H&M-plakaten? Se også forslag til undervisning fra side 82.

Våre utdanningsinstitusjoner har i lang tid koblet rasisme direkte til forestillinger om biologiske «raser». Men det er bare unntaksvis, og da særlig i det vi kan karakterisere som den vitenskapelige rasismens epoke (ca. 1860–1945), at vi med noen grad av berettigelse kan hevde at rasismen dreier seg om «raser» i biologisk forstand. Selv i den biologiske

«vitenskapelige» rasismens storhetstid var «de andres» underlegenhet målt med referanse til kulturelle og religiøse komponenter i selvsagt forening med det antatt «farlige eller skadelige arvematerialet» (Bangstad og Døving 2015: 13–15). Ideer om rase har alltid vært sammensatte, og derfor blir den utbredte forestillingen om en rettlinjert utvikling fra rasisme forankret i ideer om biologi, til rasisme forankret i kultur eller religion feilaktig. Dagens rasisme bygger på overlappende forestillinger knyttet til både hudfarge, religion og kultur. Rasistiske verdenssyn/ideologier er i dag stort sett basert på forestillinger om uforenlige kulturer og religioner, samtidig er det slik at ofre for rasistiske hendelser mener de er utsatt fordi de har mørk hudfarge.

I Norge har det vært lite forskning på rasisme, men etter at Oslo politidistrikt begynte å kategorisere ulike former for hatkriminalitet, vet vi at rasisme finner sted på svært mange ulike arenaer i samfunnet. Også i skolen.

Antirasistisk senter ga i 2017 ut en rapport om opplevd rasisme i skolen (Wasvik et al.). Av de 500 som deltok i undersøkelsen, oppga i overkant av 10 % at de har opplevd forskjellsbehandling ukentlig på skolen på grunn av etnisitet, hudfarge, religion eller livssyn. Elever med innvandrerbakgrunn har opplevd mer rasisme og diskriminering enn andre elever.

Rapporten viser også at elever på noen skoler opererer med et skille mellom elever med minoritetsbakgrunn og andre elever. En jente fra Oslo skriver:

«På barneskolen var det et stort skille mellom etnisk og ikke-etnisk norske. På ungdomsskolen er det mye skjellsord og fordommer. For det meste kjødd, men det blir fort litt mye eller sannhet, på en måte.» (Wasvik et al.: 17)

Rapporten fra Antirasistisk senter viser videre hvordan lærere ubevisst kan bidra til diskriminering, særlig på to måter: gjennom lavere terskel for å slå ned på uro fra elever med minoritetsbakgrunn, og å ha lavere forventninger til skoleprestasjonene deres. En 15 år gammel jente beskrev det slik:

«Noen lærere tror – virker det som – at etnisk norske er bedre på skolen uansett fag, og at de er mer rolige i timene enn de

ikke-etnisk norske. Noen lærere slår hardt ned på brudd på regler (for eksempel mobilbruk og snakking i timene) når vi ikke-etnisk norske gjør det, men ignorerer etnisk norske som gjør akkurat det samme.» (Wasvik et al.: 29)

Langt fra alle skoler opplever at elevene grupperer seg i utlendinger og norske – noen skoler opplever tvert imot elevene nærmest som fargeblinde. Elever kan også være delvis fargeblinde, på den måten at hudfargen til kompisene ikke synes å spille noen rolle. Et eksempel på dette er den lille gutten i USA som ville klippe håret sitt for å bli lik bestekompisen, mens de hadde helt forskjellig hudfarge. Han tenkte likhet handlet om hårklipp, mens den voksne leser syns fortellingen er sjarmerende fordi hun eller han tenker at likhet handler om hudfarge. På et plan avslører fortellingen den voksnes vektlegging av etnisitet og hudfarge. Men samtidig er ikke denne vektleggingen helt usann – de to barna vokser opp i et samfunn der hudfarge er et skille mellom mennesker som får større betydning enn hårklipp. Fortellingen peker på kompleksiteten i håndtering av hudfarge i skolen: På den ene siden må læreren ha åpenhet for at hudfarge betyr noe annet for elevene enn for læreren selv. Samtidig må læreren også finne de riktige tidspunktene for å ta opp til behandling forestillinger om ulikhet med bakgrunn i etnisitet eller hudfarge som finnes i samfunnet – som barna i større eller mindre grad også en gang vil møte.

Skolens arbeid mot rasisme er både forankret i formålsparagrafens verdier om menneskeverd, likeverd og demokrati, og i forpliktelsen til å sørge for godt skolemiljø for alle elever slik det er formulert i opplæringsloven §9a. Arbeid mot rasisme er ikke bare aktuelt på skoler med stort synlig mangfold, eller skoler der det forekommer rasisme og diskriminering. Det er aktuelt for alle skoler så lenge rasisme og diskriminering foregår i samfunnet der elevene skal bli, ja er borgere.

Mange skoler har et godt arbeid med inkludering, også inkludering av nye elever fra andre land, med gode tiltak rettet særlig mot denne gruppen. Tiltak for en gruppe som faller utenfor, er likevel ikke det samme som arbeid mot de strukturene og holdningene som produserer dette utenforskapet. Arbeid mot rasisme og diskriminering må rettes mot holdninger i hele elevgruppen, ikke minst hos majoriteten. Arbeidet handler om kunnskapsheving, men like mye om bevisstgjøring og refleksjon rundt egne holdninger og deres konsekvenser. Fordommer og ekskludering finner sted på tvers av ulike gruppetilhørigheter i skolen.

Majoriteten er heller aldri en homogen gruppe som kan skilles med klare linjer fra én eller flere minoriteter på skolen. Vi har sett at elevene ofte opererer med begreper som deler

dem i to: «utlendingene» og «de norske». En slik gruppedannelse er interessant for lærere og ledelse, men det er viktig at skolen ikke organiseres rundt en tilsvarende inndeling. Tvert imot bør skolens aktiviteter i størst mulig grad skape ulike gruppeinndelinger, veksle og variere slik at elever blandes, og kategorier som oppfattes som forskjeller dem imellom, stadig blir satt på prøve. I klasserommet kan dette gjøres ved bevissthet rundt gruppeinndelinger og bruk av læringspartnere.

I Norge har vi et ideal om likebehandling. Men det er viktig å være klar over at det å behandle elevene likt, ikke nødvendigvis er å gi dem like muligheter. Et åpenbart eksempel på dette er spørsmålet om tilgjengelighet for elever med nedsatt funksjonsevne. Et skolebygg er likt for alle som ferdes der, men tilgjengeligheten kan likevel være helt ulik for en som sitter i rullestol.

Det norske likhetsidealet kan være problematisk for elever med minoritetsbakgrunn, fordi de opplever som annerledes på en måte som ikke passer med forestillingen om likhet. For arbeid mot rasisme kan et fokus på alle elevenes forskjellighet være et bedre utgangspunkt enn fokuset på likhet. Flere av skolene som har vunnet Benjaminprisen, peker på dette som en strategi: De har jobbet for at mangfold skal bli oppfattet som det normale, ikke unntaket.

Drøft

Hvordan jobber skolen systematisk for at elevene (og tilsatte) skal bli utfordret på etablerte grupperinger og danne nye fellesskap i skolehverdagen?

De aller, aller fleste lærere har en klar antirasistisk holdning; de vil elever vel og ønsker ikke å diskriminere. De fleste kjenner også igjen rasisme når den er rettet mot gutter som Benjamin Hermansen, og utført av uttalte nynazister. Mange kjenner den også igjen i uttalelser om å fordrive muslimer fra landet vårt. Dokumentasjon fra skolehverdagen viser like fullt at en del elever opplever å bli avfeid med sine erfaringer med rasisme ved at læreren sier at de overdriver. Det kan være fordi det er vanskelig å gjenkjenne situasjonsbestemte hendelser som rasisme, som for eksempel når det er historiske stereotypier som levendegjøres.

Positive holdninger er dessuten ikke en garanti mot at man ubevisst tar del i diskriminerende strukturer. Vi vet for eksempel at en del lærere ofte er mer positive til tospråklige elever når språket de snakker i tillegg til norsk, er et annet

europesk språk enn når det er språk som urdu, punjabi, arabisk eller kinesisk. Eller som vist til ovenfor, at noen lærere opplever å forskjellsbehandle elever utfra bakgrunn.

Opplæringsloven forplikter læreren til å ta eleven på alvor og aldri avise signaler om dårlig skolemiljø. Dette gjelder også dersom eleven mener seg selv eller andre utsatt for rasisme. Mange lærere opplever at det er utfordrende når de selv eller deres elever blir anklaget av en medelev for rasisme. Med skolen som ramme er det å ta tak i elevens opplevelse av utenforskap det viktigste, og ikke om denne opplevelsen samsvarer med en bestemt rasismedefinisjon. Læreren behøver altså ikke være redd for anklager om rasisme. Én innfallsvinkel er å lytte til elevenes opplevelse eller tanker om rasisme, forsøke å få fram nyanser og refleksjon, og også være åpen for muligheten for endring av egen atferd eller sette i gang tiltak på skolenivå.

Dersom lærere skal motiveres til innsats mot rasisme og diskriminering, må inkludering også gjelde personalrommet. Skolens arbeid mot rasisme må gjelde på alle nivåer, fra klasserom og undervisning til kollegiefellesskapet og skolens ledelse. Det er viktig at ledelsen legger til rette for at lærerne opplever trygghet nok til å ta opp forskjellsbehandling, og gir rom for samtaler om det komplekse landskapet rundt rasisme som fenomen.

Forskernes ønske

Mange skoler jobber godt med inkludering. Det er helt sentralt for forebygging av rasisme og diskriminering.

Samtidig må det skapes rom for å adressere fenomenet rasisme i undervisningen og blant personalet på skolen, slik at det er mulig for elevene, som demokratiske medborgere, å gjenkjenne rasismen når den spiller seg ut. Både rasismen som preger samfunnet vårt i dag, hverdagsrasisme og strukturell rasisme, og rasismens historiske røtter fortjener en uttalt plass i skolehverdagen.

Hvordan jobber din skole systematisk mot rasisme og diskriminering på skolenivå og klasseromsnivå? Går skolen «rundt grøten», slik FN påpekte i 2015, eller tematiseres rasisme jevnlig på din skole?

Faglitteratur

Bangstad, S. og C.A. Døving (2015): Hva er rasisme? Oslo: Universitetsforlaget.

Bauman, Z. (2005): Moderniteten og Holocaust, Oslo: Vidarforlaget.

Paulsen, C. (2008): Språkdiskriminering i skolen, i Forskning.no <https://forskning.no/sprak-barn-og-ungdom-skole-og-utdanning/2008/02/sprakdiskriminering-i-skolen> [Lest 14.12.2018].

Sollund, R. (2007): Tatt for en annen. En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Wasvik, M., Linløkken M.K. og Steen, R.B. (2017): «Vi vil ikke leke med deg fordi du er brun» – En undersøkelse av opplevd rasisme blant ungdom, Oslo: Antirasistisk Senter.

Wellman, D. (1993): Portraits of White Racism, Cambridge: Cambridge University Press.

Wieviorka, M. (1995): The Arena of Racism, London: Sage Publishing.

Vinnerskolenes praksis og erfaringer siden 2002

Benjaminprisens vinner skoler 2002-2017

2017 Høyland
2016 Løkenåsen
2015 Sjøvegan
2014 Uranienborg
2013 Brandengen
2012 Greveskogen
2011 Karuss
2010 Hagaløkka
2009 Skullerud
2008 Sogn
2007 Skotselv
2006 Mandal
2005 Gommerud
2004 Ila
2003 Fjell
2002 Sunndal

BENJAMIN
PRISEN
2017

Høyland skole

JURYEN SIER: «Skolens holdning og tilnærming viser en bevissthet om at arbeid mot rasisme og diskriminering handler om majoritetssamfunnets holdninger.»

I Sandnes er de opptatt av majoriteten

Høyland ungdomsskole har alltid lagt vekt på verdien «å ville hverandre vel».

Denne skolen har en bevissthet om at arbeid mot rasisme og diskriminering like mye handler om majoritetssamfunnets holdninger som den handler om gode integrerings- og inkluderings tiltak.

Juryen bak Benjaminprisen la vekt på at Høyland ungdomsskoles arbeid mot rasisme og diskriminering ikke var begrenset til integreringsarbeid, men har en helhetlig tanke som skal motvirke fordommer.

Holdninger og inkludering

Skolen fikk prisen for sitt langsiktige og systematiske arbeid. I juryens begrunnelse trekkes det blant annet fram at «skolens satsing er preget av en nyskapende tilnærming som kombinerer integrering av minoritets elever med holdnings- og skapende arbeid rettet mot majoritetselever».

Skolens ledelse sier at i det ligger det en forpliktelse til å tenke ut over seg selv, og ta ansvar for egne handlinger. Det er en plikt å ta opp de vanskelige tingene og skape gode håndteringsstrategier. Skolen vil utfordre elever og kollegaer til å være dristige: «Å ville hverandre vel er å stille krav. Å ville hverandre vel er å forvente. Å ville hverandre vel er å vise respekt og nysgjerrighet for hverandre. Å ville hverandre vel er å sørge for at elevene legger seg med en seier under puta hver eneste kveld, og at hver eneste kollega gleder seg til å gå på jobb neste dag.»

Først ute med Dembra

Høyland er først ut i Rogaland med å satse på Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme). Dembra handler om holdninger, forebygging og inkludering. Skolen har valgt å involvere elevene i Dembra ved å ta med elevrådet i deler av skolesamlingene de har innenfor personalets planleggingstid. På denne måten håper skolen at elevenes stemmer kommer bedre frem enn før.

Høyland ungdomsskole startet FLEXid-kurs høsten 2013. FLEXid er et kursopplegg for ungdommer med en eller annen form for krysskulturell oppvekst. Krysskulturell oppvekst kan for eksempel være at en eller begge foreldre ikke har norsk bakgrunn, at foreldrene kan være fra to ulike kulturer, at ungdommene vokser opp i et annet land enn foreldrenes hjemland, eller at de har bodd i ett eller flere land i oppveksten.

Siden den gang har skolen hatt fire grupper med 14 elever hver som har fullført kurset. Disse kursene legger vekt på aktuelle temaer som kan bidra til å øke forståelsen og toleransen ved å leve i et flerkulturelt samfunn. Det å ha en annen etnisk eller religiøs tilhørighet enn majoriteten kan oppleves som utfordrende.

Høsten 2017 prøvde skolen ut en modell for foreldreinvolvering knyttet til Flexid og innføringsklassen. Den inviterte inn foresatte til elever som deltar i Flexid, til en temasamling.

Der gikk de gjennom momenter av de samme temaene som barna deres gjennomgår. Målet var å gjøre viktige temaer rundt inkludering og flytteprosess synlig for de foresatte.

Engelsklærerne trakk inn identitet

Også innenfor skolens egne rammer er ting gjort: På niende trinn har tre av skolens engelsklærere hatt et prosjekt som legger vekt på multikulturell kunnskap. Forsker Anastasia Khanakueva ved Universitet i Stavanger har bidratt med opplegg og støtte. I flere måneder har elever og lærere jobbet med ulike temaer og oppgaver om identitet og kultur. En av oppgavene het «Myself, my language and my culture», der elevene reflekterer over egen og andres identitet. Målet med prosjektet har blant annet vært å se om økt multikulturell kunnskap har økt både trivsel og språklæringen. Ronny Nøglegaard, en av lærerne bak prosjektet, sier at det har vært spennende å følge elevenes utvikling. Prosjektet er et godt eksempel på hvordan skolen kan jobbe med temaer som hjelper elevene å øke både toleranse og forståelse for andre kulturer og identiteter. I tillegg blir de mer bevisst på seg selv i møte med andre.

En utviklingsgruppe ved skolen består av ledelsen, tillitsvalgte og ressurslærer. De skal se til at utviklingstemaer blir satt på dagsordenen. Alle ansatte får tilbud om kompetanseheving gjennom å dra på eksempelvis Dembra-konferansen. Rektor plukker ut dem som får reise, og fordeler det slik at flere får muligheten. Ved siste Dembra-konferanse valgte skolen bevisst ut lærere som ikke er medlem av utviklingsgruppen, for å skape eierforhold og engasjement ut i hele personalet og ikke bare i gruppen.

**«Et sted der det er lov
å være den man er,
uansett bakgrunn, og
likevel klare å finne til-
hørighet og trygghet».**

Skolen har hatt ansvaret for kommunens innføringstilbud for nyankomne elever i ungdomsskolealder siden høsten 2012. I løpet av den tiden har skolen årlig hatt mellom 30 og 45 elever i denne gruppen. En utfordring har vært å prøve å unngå at innføringsklassen blir en «skole i skolen». Derfor har enkeltelever fått hospitere i ordinære klasser underveis i skoleåret. Enkeltelever som mestrer enkeltfag særlig godt, har fått gå i ordinær klasse. Plassering av det fysiske rommet er også viktig for å kunne inkludere. De nyankomne elevene hadde tidligere klasserom i en egen del av skolebygget. Av hensyn til inkluderingen ble klassene flyttet dit de fleste klasserommene er.

«Vi ønsker å bidra til å gjøre skolen vår, lokalsamfunnet vårt og Norge til et godt sted å være for alle. Et sted der det er lov å være den man er, uansett bakgrunn, og likevel klare å finne tilhørighet og trygghet», sier skolen.

Høyland ungdomsskole

Høyland ungdomsskole er en flerkulturell skole i Sandnes i Rogaland. De 340 elevene har bakgrunn fra 21 land. Skolen har 50 ansatte. Høyland har hatt ansvaret for kommunens innføringstilbud for nyankomne elever i ungdomsskolealder siden høsten 2012.

BENJAMIN
PRISEN
2016

Løkenåsen skole

JURYEN SIER: «Skolens arbeid på feltet er preget av systematisk forankring, langsiktighet og synliggjøring.»

Alle er med

Her er det fint med forskjeller, er tankegangen på Løkenåsen.

Forebygging av diskriminerende uttalelser og rasistisk tankegods er en del av den daglige driften på Løkenåsen skole. Det gjenspeiler seg i Løkenåsens årshjul, i planarbeidet deres og hele undervisningsopplegget. En satsing over lang tid har gitt resultater. Her er det stadig tilpasning og videreutvikling. Nye prosjektplaner hvert år gjør at skolen følger samfunnsutviklingen og holdningene på og rundt skolen tett.

Skolen tenker helhetlig om inkluderingsarbeid

Løkenåsens antirasistiske arbeid baserer seg på en helhetstenkning om inkludering. Alle skal være involvert: elevene, lærerne, skoleledelsen og foreldrene. Skolen vil at det skal bygges relasjoner elever imellom, elever og lærere, mellom de ansatte og mellom skole og hjem.

Å bli inkludert og integrert i hverdagen på skolen gjør seg gjeldende på flere plan. Et eksempel på systematisk arbeid er at lærere i innføringsklassen samarbeider med lærere i ordinære klasser. Sammen legger de til rette for at elevene kan ta hverandre med i utenomfaglige aktiviteter, og skolen samler elevene i praktiske og estetiske fag. I valgfagene er elevene blandet i alder. Det sikrer at flere av elevene blir kjent med hverandre. Det skaper mer trygghet.

Gruppetenkning, fordommer og begrepsbruk

Løkenåsens forebyggende holdningsarbeid handler om at alle elevene skal bli sett. Slik lykkes skolen med holdningsarbeidet sitt – det favner både majoritets elever og minoritets elever.

Arbeidet med holdninger har ført til at skolen har utviklet metodikk og undervisningsmateriale som tar opp relevante og aktuelle temaer for å forebygge rasisme og diskriminering.

Det handler om gruppetenkning, fordommer og begrepsbruk. Det legges vekt på kritisk tenkning, at elevene blir bevisste og reflekterer selv. Konseptet ved Løkenåsen ble utviklet i forbindelse med at skolen deltok i Dembra i 2014 (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme).

Skolen har blant annet utviklet en detaljert plan for arbeid mot krenkende atferd. Der står rasisme og diskriminering sentralt. Planen oppleves som et levende dokument som elevene bidrar til å videreutvikle. Den evalueres og endres i takt med elevgruppens og lærernes vurderinger år for år av hva som er krenkende atferd. Både elever og lærere er med i utarbeidelsen av tiltak for å motvirke krenkende atferd, herunder diskriminering og rasistiske holdninger. Dermed får hvert nye elevkull en mulighet til selv å reflektere rundt hva de anser som krenkende atferd, samt bli bevisst andres meninger om dette og justerer seg sammen i fellesskap.

Spisser stadig arbeidet

Løkenåsen skole vant Dronning Sonjas skolepris for arbeidet med et tilpasset, trygt og likeverdig skolemiljø i 2008. Benjaminprisens jury vurderte forslag på Løkenåsen til prisen fire år på rad. Juryen kunne se hvordan skolen over tid videreutviklet og spisset arbeidet med å forebygge rasisme og diskriminering, og ikke bare generelt om trygt læringsmiljø.

Da elevene fikk vite om tildelingen av Benjaminprisen, var det naturlig nok jubel. Samtidig var det en elev som overrasket utbrøt: «Når jobber vi mot rasisme?» Svaret var: «Hele tiden!» Nettopp denne sammenhengen mellom liv og lære har gjort at arbeidet ikke markeres med flaggdager eller kampanjer. Det er det langsiktige og helhetlige som vektlegges. Hvert skoleår begynner likevel med en fellessamling, der

skoleledelsen løfter fram det de ønsker at alle skal legge vekt på i året som kommer. Arbeidet for inkludering, og med dette mot rasisme og diskriminering, er sentralt.

Elev Frida Martine Toven, som var 14 år da skolen fikk prisen i 2017, skrev et innlegg i Aftenposten. Der framhevet hun hvordan elevene arbeider:

«På Løkenåsen skole er det viktig å jobbe for inkludering og mot diskriminering. Vi er stolte av å ha en så flerkulturell skole, hvor over halvparten av elevene har bakgrunn fra et annet land. Vi har også egen innføringsklasse for elever som nylig har kommet til Norge og trenger å lære språket. Dette gjør at vi er tolerante og er vant til tanken om at alle er forskjellige og har ulike kulturer. Vårt arbeid for inkludering innebærer møter for alle klasser om respekt og toleranse, plakater i klassene, samlinger for hele skolen og arbeid i timene.

«Det skaper et større fellesskap at vi møter andre som er ulike oss.»

Omtrent annenhver måned har vi noe som kalles MOT-møter i klassene. Disse møtene styres av egne MOT-coacher, som har fokus på at vi skal ta vare på hverandre. Her snakker vi sammen om hvordan vi kan inkludere alle og skape et godt klassemiljø, og vi har forskjellige øvelser som hjelper oss med for eksempel å stå imot gruppepress. Mange tenker sikkert at dette er unødvendig, eller at alle kan dette fra før av, men det er nødvendigvis ikke slik. Etter å ha vært med på flere møter har jeg lært å være mer oppmerksom på å inkludere alle. Man tenker kanskje vanligvis ikke så mye over de som er litt annerledes enn oss selv, men for oss er det blitt lettere fordi vi jobber så aktivt med det.»

Selv om skolen ligger sentralt, er området rundt et stabilt og rolig boligstrøk med store friluftsområder. Samtidig har Løkenåsen elever med veldig ulik familiebakgrunn og stor forskjellighet. Poenget er at dette oppleves positivt!

Elevrådsformannen i 2017–18, Kajanth Mohanraj, sa det slik: «Det skaper et større fellesskap at vi møter andre som er ulike oss. Når folk er annerledes, lærer du mye mer.»

«Når folk er annerledes, lærer du mye mer.»

***Kajanth Mohanraj,
elevrådsformann på Løkenåsen 2017–18***

Hva ligger i denne påstanden?
Kan du tenke deg eksempler på
hvordan man kan lære mer av å
møte mennesker som er anner-
ledes?

Løkenåsen skole

Løkenåsen skole er en ungdomsskole i Lørenskog i Akershus. Løkenåsen har skoleåret 2018–19 302 elever og 70 ansatte. Litt under halvparten av elevene har bakgrunn fra andre land enn Norge.

BENJAMIN
PRISEN
2015

Sjøvegan videregående skole

JURYEN SIER: «De skaper gode møteplasser på skolen sin, som gjør at elever fra ulike kulturer og med helt ulik bakgrunn kan møtes og bli kjent med hverandre.»

Hvorfor ett bord for dem fra Sjøvegan og ett for dem som er fra Kabul?

En av elevene som var i praksis ved Sjøvegan videregående skole, spurte læreren sin: «Hvorfor er vi ikke mer sammen selv om vi er under samme tak? Hvorfor er det ett bord i kantina for dem fra Sjøvegan og ett for dem som er kommet fra Kabul? Kan vi gjøre noe med det?».

I 1989 etablerte UDI asylmottak på Sjøvegan. I 1994 fikk mottaket ei spesialavdeling for enslige mindreårige asylsøkere. Fra politisk hold i kommunen var det et ønske at ungdom ved Sjøvegan mottak skulle få skolegang ved Sjøvegan videregående skole, sammen med norsk ungdom på samme alder. Grunntanken var at ungdom skal omgås ungdom på tvers av skillelinjer som skapes i utdanningssystemet med hensyn til alder, fag og kompetanse.

Slik ble Sjøveganmodellen født. Modellen har vist seg å være bærekraftig. Sjøvegans løsning er blitt mønster for flere kommuner som bosetter flyktningeungdom med mangelfull skoleopplæring fra hjemlandet. Sjøveganmodellen ble et viktig utgangspunkt for at skolen fikk Benjaminprisen.

Sentralt i Sjøveganmodellen står tiltak som fremmer positivitet og inkluderende læringsmiljø. Elevene tas alvorlig, og de er med på å bestemme. Skolen gjennomfører mange ulike tiltak i løpet av skoleåret. Noen er faste gjengangere, andre er årlige nyvinninger. Noen tiltak legger vekt på hyggelig samvær, for eksempel en aktivitetsdag eller felles skoleavslutning. Andre er mer omfattende prosjekter over tid. De fremmer gjensidig samarbeid og læring ut fra felles mål i læreplanen.

Samiske veivisere

Sjøvegan videregående skole samarbeider med flere aktører for å skape et inkluderende læringsmiljø. Samiske veivisere er et eksempel: De reiser rundt og forteller skoleungdom om samisk kultur og samfunnsforhold. Ordningen går ut på at samisk ungdom selv forteller om sin hverdag, kultur og tradisjoner, og er et tiltak satt i gang for å motvirke rasistiske holdninger. Tiltaket styres fra høghskolen Sámi allaskuvla i Kautokeino. Andre samarbeidspartnere er blant andre FN-sambandet, Røde Kors og Folk og Forsvar.

Menneskerettighetsakademiet har vært en viktig medspiller og inspirator i skolens arbeid med inkluderende læringsmiljø. Akademiet har i mange år gjennomført kurs i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse for ulike grupper ved skolen.

Gjennom kursene får elevene lære mer om menneskerettigheter og flerkulturell forståelse. Samtidig utvikler de demokratisk kompetanse. Det skjer gjennom dialog, gruppearbeid, rollespill og annen aktiv deltagelse. Gruppene er satt sammen av elever fra grunnskolegruppene ved skolen og elever fra ordinære videregående grupper. I kursene legges det vekt på samarbeidslæring, der kommunikasjon og samhandling står i sentrum. Det legges mindre vekt på ensidig formidling og foredrag. Læring foregår i fellesskapet, der den enkelte elevens erfaring og kompetanse blir relevant og anvendelig der og da.

Elevene er til nytte for hverandre, og gode samtaler oppstår

En grunntanke: Fordi hver enkelt elev erfarer verden på sin egen måte, blir en viktig del av samarbeidslæringen å oppdage hvordan medelevene tenker og gjør sine erfaringer. Knippet av kunnskap, verdier, holdninger, empati og ansvar dannes gjennom å handle sammen og ha felles læring, og ikke bare gjennom individuelle prosesser. Slik er menneskerettighetsopplæringen et tiltak som fremmer et godt skolemiljø. Krenkelser, trakassering og diskriminering får ikke livskraft.

Mye av arbeidet ved skolen er helt konkret, ved at elevene kan arbeide «på tvers». I Sjøvegan samhandler elever i videregående opplæring med elever fra grunnskolegruppene i forskjellige tverrfaglige prosjekter. Slik tverrfaglighet gjør at elevene blir en ressurs for hverandre i læringsarbeidet, samtidig som de har behov for hverandre for å løse prosjektets oppgave og innfri læreplanmålet det jobbes med. Når elevene i klasse Vg2 IKT – servicefag lager datakurs for elever i ei grunnskolegruppe i programfaget Brukerstøtte, og grunnskoleelevene bestiller kurs i henhold til opplæringsbehov, er det eksempel på et tverrfaglig prosjekt. Hver enkelt grunnskoleelev involveres i planleggingsarbeidet, og IKT-elevene skreddersyr kurs individuelt. Gode samtaler oppstår underveis, og elevene er til nytte for hverandre.

Regnbueskolen blir til

Yrkesfaglig fordypning skal gi elevene mulighet til å prøve ut ett eller flere aktuelle lærefag. De skal få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer yrkene utdanningsprogrammet kvalifiserer dem for. I programområdet Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag har flere elever hatt praksis og varierte pedagogiske arbeidsoppgaver i ulike grunnskolegrupper.

Det var i denne sammenhengen spørsmålet ble stilt: «Hvorfor er det et bord i kantina for de fra Sjøvegan og et for dem som er kommet fra Kabul? Kan vi gjøre noe med det?» Slik ble altså Regnbueskolen til.

Regnbueskolen er et læringsverksted for elever fra Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag og elever fra grunnskolegruppene. Elevene møtes fire ganger à tre timer. De arbeider med temaer som identitet, kulturforståelse, toleranse og fordommer. Temaene er valgt fordi de er viktige både i læreplanen i samfunnsfag i grunnskolen og i videregående opplæring. Dessuten dekkes sentrale temaer i programfaget kommunikasjon og samhandling i Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfaget. Temaene åpner også for refleksjon om grunnleggende spørsmål i et flerkulturelt samfunn.

Gjennom Regnbueskolen ønsker Sjøvegan videregående å øke elevens innsikt i og kunnskap om disse spørsmålene, styrke samhandlingen mellom elevgrupper med ulik kulturell bakgrunn og motvirke konflikter og fordomsfulle holdninger. Samarbeidslæring har vært både mål og metode. Metoden legger vekt på læringsprosesser hvor det å lære kan forstås som det å oppdage. Pedagogen Nils Magnar Grendstad sa det slik: «Å oppdage er å legge merke til noe, bli klar over noe, se noe, bli oppmerksom på noe. Å oppdage vil egentlig si å

legge merke til noe som har vært der hele tiden. Jeg har bare ikke sett det før» (Fra Å lære er å oppdage, forlaget Didakta).

I Regnbueskolen har de som mål at elevene legger merke til noen som er der, som de ikke har sett på ordentlig, og at elevene blir klar over at de kan lære mye av hverandre, og at de også har mye til felles.

Slik organiseres Regnbueskolen

Regnbueskolen organiseres etter en fast struktur. Samlingene starter med en kort introduksjon til dagens tema. Skolen har en aktivitet knyttet til temaet, der elevene arbeider i ulike grupper hvor de diskuterer, skriver og tegner. De bruker også rollespill og ulike former for øvelser. Samlingene avrundes med en felles samtale om temaet som de har arbeidet med, og om hva den enkelte elev sitter igjen med av erfaring og kunnskap. I denne fasen er lærerne aktive med å knytte elevkommentarene til faglige begreper og mål i læreplanen. Avslutningsvis skriver elevene et ord eller en setning på en lapp. Der beskriver de hva samlingen har betydd for dem. Ordene henges opp på «Regnbuetreet».

Jenta som inspirerte faglæreren sin til å starte Regnbueskolen, skriver:

«Jeg opplevde at Regnbueskolen var holdningsskapende og ga meg og andre elever større innblikk i kulturforståelse, samhold og åpenhet. Jeg la merke til at flere i klassen begynte å trekke inn Regnbueskolen i faglige settinger i undervisningen. Vi så hvor viktig tema som flerkultur og kommunikasjon er for oss som barne- og ungdomsarbeidere. Det å diskutere med mennesker man bare har streifa forbi i skolekantina gjorde etter min mening skolen til et tryggere sted. Flere av elevene i klassen min sa på avslutninga av skoleåret at Regnbueskolen hadde vært noe av det viktigste gjennom hele året».

En annen elev skriver: «Vi må jo være modige. Ikke sant, lærer?»

Og en tredje: «Vi kan jo ikke kjenne mennesker med en gang.»

Disse utsagnene viser at elevene opplever at Regnbueskolen er både utfordrende og lærerik.

«Vi må jo være modige. Ikke sant, lærer?»

Regnbueskolen har vært lærerik, men også utfordrende for faglærerne. Siden elevene ofte deler private tanker og erfaringer, har lærerne reflektert over i hvilken grad de lykkes i å skape et trygt læringsmiljø. Og i hvilken grad lærerne skal bryte inn for å styre samtalene som oppstår? Hva betyr for eksempel mangelfullt norsk språk for kommunikasjonen?

De opplever også at enkelte elever melder seg ut, og at det hos noen finnes en motvilje mot å involvere seg med «de andre». Dette handler ikke nødvendigvis om fordommer eller rasisme, men mer om manglende erfaring med å møte mennesker med annen bakgrunn enn sin egen. Det handler for noen om en opplevd utrygghet. Slik uttrykte en elev det: «Liker de oss, egentlig?»

Det er viktig å forberede elevene godt. Ved kursets begynnelse utarbeider skolen i fellesskap en kontrakt som formulerer hvordan de skal ha det med hverandre, og hva målet med Regnbueskolen er; at det handler om å lære sammen og av hverandre, ikke nødvendigvis om å bli bestevenner.

Lærerne får noen ganger klare tilbakemeldinger fra elevene: «La oss holde på i fred – ikke bland dere så mye». Samtalen mellom elevene kan ta andre veier enn forventet, da er det viktig å ha is i magen og stole på at det skjer noe viktig når elevene sitter fremoverlent på stolene og snakker sammen.

Språk er så mangt

For noen elever, og kanskje spesielt dem som ikke har norsk som morsmål, kan det oppleves vanskelig at man ikke blir forstått, og at man ikke klarer å uttrykke sine tanker så godt som man vil. Men ordene er ikke alt: Skolen har erfart at det å arbeide med kreative metoder og fysiske øvelser bidrar til at det oppstår kontakt og deles erfaringer, uavhengig av det verbale språket.

Regnbueskolen er et prosjekt under utvikling. Faglærerne arbeider i 2018 med en lokal læreplan for prosjektet. Skolens mål er at alle klasser i videregående opplæring skal ha minst ett tverrfaglig prosjekt, stort eller lite, med en av grunnskolegruppene ved skolen i løpet av skoleåret.

Benjaminprisen og Perletårnet

Da Sjøvegan videregående skole mottok Benjaminprisen for 2015, var begrunnelsen at skolen hadde arbeidet langvarig og systematisk for et inkluderende læringsmiljø. Regnbueskolen er et eksempel på at den fortsetter å utvikle seg, og at den legger til grunn at et inkluderende læringsmiljø ikke kan skapes gjennom skippetak eller som et engangsløft.

For å minne elever og tilsatte ved skolen om Benjaminprisens betydning, ble skolens kunstprosjekt «Perletårnet» møysommelig konstruert, perle for perle. I over et år perlet elever og tilsatte i fellesskap en million perler på flere tusen sekskanta rammer, og limte fast ulike mønstre på tårnet. Her finnes blomster, flagg, kameler, portrett av Henrik Ibsen, Marilyn Monroe og Yoda. Her er politiske og hemmelige budskap. Perletårnet vitner om at det er plass for både mangfoldet og særegenheten ved Sjøvegan videregående skole.

Perletårnet ble avduket med journalisten og TV-personligheten Leo Ajkic på plass, dels som foredragsholder og dels for å kaste glans over avdukingen. I en fullsatt skolekantine fikk skolens elever og tilsatte høre hans fortellinger. Ajkic har et skråblikk til «det norske». Ikke la andre fortelle deg hvem du er, sa Ajkic, du er du, og det er mulig å være seg selv og finne sin plass i det norske.

Alt virkelig liv er møte

Tilsatte ved Sjøvegan videregående skole ser det som sin oppgave å legge til rette for de gode møtene mellom ungdom på skolen. Arbeidet skal være en del av skolens planlagte læringsarbeid, ikke bare et «krydder i hverdagen». Elevene skal være sammen for å lære sammen. Slik mener de at de blir virkelige for hverandre.

Sjøvegan videregående skole

Voutnasiidda joatkaskuvla

Skolen ligger i Sjøvegan, tettstedet som er administrasjonssenteret i Salangen kommune i Troms. Sjøvegan ligger ved Sagfjorden, den innerste delen av fjorden Salangen. Nærmeste by er Narvik, som ligger ni mil mot sør.

Skoleåret 2018–19 er det 330 elever ved Sjøvegan videregående skole; 205 elever i videregående opplæring og resterende 125 er elever i grunnskole for voksne eller deltakere på kurset «Norsk og samfunnskunnskap» for voksne innvandrere og asylsøkere. Skolen tilbyr utdanningsprogrammene helse- og oppvekstfag, studiespesialisering, service og samferdsel og teknikk og industriell produksjon. Grunnskole for voksne og kurset Norsk og samfunnskunnskap organiseres på vegne av Salangen kommune.

BENJAMIN
PRISEN
2014

Uranienborg skole

JURYEN SIER: «Skulen set rasisme og diskriminering jamleg på dagsordenen på foreldremøte og i elevrådet.»

Det er stas å være Ur-ra-gutt og Ur-ra-jente

«Frogner» gir kanskje en forestilling om «bare hvite, nokså rike». Men Uranienborg er en heterogen byskole.

Skinnet kan bedra, her på den gamle skolen i krysset mellom Briskebyveien og Skovveien. Den eldste delen er fra 1886. Fremdeles kan fredede Uranienborg skole tjene som kulisse for et filmmanus fra for eksempel Lars Saabye Christensen, uten at noen trenger å løfte en finger. Det er lett å assosiere til fine frognerfrøkner og Oslo-borgerskapet.

Ikke bare hvite og liketroende

Uranienborg på Frogner i Oslo er en flerkulturell skole på mange måter. Mangfoldet består av mange ulike grupperinger: Her bor foresatte som er både akademikere, kunstnere, ambassadearbeidere, forretningsfolk, byråkrater, ulike typer industriarbeidere, håndverkere og hjemmевærende. Skolen er også multikulturell i den forstand at over 30 prosent av elevene har røttene sine andre steder enn i Norge. Det er også en merkbart gjennomtrekk, spesielt på de lave klassetrinnene, da det er mye flytting inn og ut av skolens inntaksområde. Når barn nummer to eller tre blir født i familiene, flytter mange ut av bykjernen for å få større husrom.

Flaggene heises ofte

For en mangfoldig elevgruppe på en 1–10-skole har det vært viktig for de ansatte å skape en fellesskapsfølelse, der alle blir inkludert for å forebygge rasisme og diskriminering. En utfordring i dette arbeidet har vært å sette i gang aktiviteter som både 6-åringen og 15-åringen kan delta på. For hva får

en liten førsteklassing med seg av det skolen ønsker å gjøre i holdningsarbeidet mot rasisme, antisemittisme og diskriminering?

«Vi er et lite FN.»

Noe av svaret som skolen har landet på, ligger i de mange fellessamlingene. Når FN-dagen 24. oktober opprinner, heises FN-flagget i skolegården. Som ledelsen sier: «Vi er et lite FN.» Alle klassene samles før skolestart. Det samme gjelder Holocaustdagen 27. januar. Menneskerettsdagen 10. desember er også en flaggdag med fellesarrangement i skolegården. Skoleledelsen mener at flaggingen, og symbolikken rundt en slik morgensamling, er viktig. De minste skal kjenne at de også er med på noe. Foreldre og foresatte blir invitert til å være i skolegården under fellesmarkeringene, og det er det en god del som stiller opp på.

Elevene blir Ur-ra-er

Fellesskapsfølelsen ligger ikke bare i å møtes på flaggdager. Også en felles plattform og en skoleidentitet ligger sentralt. Ungene på Uranienborg skole skal møtes med forventning, og de blir stolte av det. Det skal være stas å være Ur-ra-gutt og Ur-ra-jente, det skal være godt å ha denne tilhørigheten

til skolen. I det samme arbeidet, med det samme ordspillet, inngår Urra-tonen og Urra-foten som skolen bruker systematisk med elevene. FOT er lik Folkeskikk, Omsorg og Toleranse og speiler skolens verdier.

Start inkluderingen straks

Skolen på Frogner er opptatt av å konkretisere, å vise hva slags mørke krefter som truer også moderne samfunn.

Da byrådet i Oslo lyste ut midler for å jobbe mot radikaliserings og ekstremisme, fikk Uranienborg som eneste grunnskole, midler. Det ga tur til Kristiansand for 19 elever fra 6. til 10. trinn. De besøkte det som var Gestapos hovedkvarter på Sørlandet, Arkivet. De fikk også overvære forestillingen «Du MÅ ikke sove» en kveld, på toppen av Arkivet. Turen gjorde sterkt inntrykk, og elevene som deltok, måtte binde seg til å være med å spre innholdet fra turen til sine trinn.

Foreldre er med i tenketank

Skolen har også en tenketank for inkludering, en gruppe som består av rektor, to lærere og fire foreldre. De møtes fire–fem ganger i året for å snakke om hvordan skolen kan fortsette å være tydelig på verdiene som ga dem Benjaminprisen. Tenketanken ble foreslått og vedtatt i skolens driftsstyre året før Urra ble utropt til prisvinnere.

Møt inkluderingslederne

Elevene er sentrale aktører i skolens inkluderingsarbeid gjennom ordningen med inkluderingslederne og inkluderingsvandrerne. Fra og med fjerdeklassen blir noen elever utnevnt til dette. Inkluderingslederne skal sette i gang aktiviteter og leker, mens inkluderingsvandrerne skal vandre rundt og sjekke at alle som vil, får være med på det som skjer. Her skal ingen stå utenfor.

Uranienborg skole trekker frem sin egen skoleidentitet som viktig. Alle er Urra-er. Uansett hudfarge, religion, legning eller kulturell bakgrunn er de alle Urra-er, som snakker med hverandre i en Urra-tone, og som respekterer den såkalte Urra-foten. Slik skaper de sin egen skoleidentitet som er felles for alle elevene og ansatte ved skolen. Har din skole en slik skoleidentitet? Kanskje har man det uten at man tenker over det? Hvis ikke kan man utvikle sin egen! Se forslag til workshop på s. 95.

Forsøk å komme fram til noen kjennetegn på identiteten til din skole. Hvordan kan en slik skoleidentitet fungere?

Uranienborg skole i Oslo

Skolen er en barne- og ungdomsskole, fra 1. til 10. trinn. Det er 680 elever på skolen, inkludert to mot-taksklasser. Elevantallet skal opp i 840 de neste årene. Skolen ligger 500 meter fra Slottet.

**BENJAMIN
PRISEN**
2013

Brandengen skole

JURYEN SIER: «Det er utfordrende å undervise om rasisme og diskriminering blant de aller yngste elevene, og juryen vil berømme Brandengen skole for hvordan de har møtt denne utfordringen.»

Vi-skolen i Drammen

På Brandengen skole skal de alltid lete etter positive ord å si til hverandre.

Den kaller seg selv en «vi-skole». Brandengen skole ser på mangfold som en ressurs. Skolen har valgt å søke seg inn i prosjekter og nettverk der antirasisme og interkulturell læring er viktige aspekter, blant andre UNESCO ASP og Comenius. Dette er en av måtene skolen arbeider mot å nå sitt mål om å minimere uttrykk for rasisme, fremmedfrykt, ekskludering, diskriminering og intoleranse på.

Arbeidet mot rasisme og diskriminering er synlig gjennom hele skoleåret. Skolen legger særlig vekt på det i forbindelse med markeringer av skolestart, FN-dagen, Holocaustdagen, FNs dag for kulturelt mangfold og den store sommerfesten i juni: «Verden på Brandengen skole og Brandengen skole i verden».

Lurt å si-kampanjen ga bonus

Skolens «Lurt å si»-kampanje er eksempel på hvordan skolen driver holdningsskapende arbeid som involverer alle skolens aktører. I forbindelse med at skolen opplevde en del banning, rasistiske ytringer og seksualisert språkbruk blant elevene, gjennomførte de våren 2013 en språkkampanje. Elever og lærere diskuterte hva krenkende ordbruk var. Den rettet seg mot både elevens og lærers ordbruk. Bak kampanjen sto foreldre, ansatte og elever.

Kampanjen skal øke bevisstheten om hvordan alle på skolen snakker om og til hverandre. Målet er å konfrontere både rasistiske, seksualiserte og annen form for nedsettende språkbruk, og hjelpe hverandre med å finne «lure ting å si» for å løfte hverandre og for å unngå konflikter. Elevene får BRA-kort for å forsterke positivt språk, og en dag i året er det de ansatte som får et slikt kort for sin gode språkbruk.

De har utviklet seg fra «Lurt å si»- til «Lurt å si – smart å gjøre»-kampanjen i 2017. Den het «Tenk før du taster». Her snakker skolen om hva man kan si for å glede andre. Den setter også ord på det man ikke skal si eller skrive til andre. Dette gjør skolen fordi den ser at mobbing og rasisme øker i sosiale medier. Det er viktig å øke elevenes bevissthet om hva man ikke kan ytre, og hvordan man bruker sosiale medier på en god måte.

«Skolens 'lurt å si'-kampanje er eksempel på hvordan skolen driver holdningsskapende arbeid.»

Samarbeidsprosjekter med europeiske skoler

Fra 2010 til 2013 var skolen med i et Comenius-prosjekt som het «Over the Rainbow to Europe». Det EU-støttede samarbeidsprosjektet var mellom skoler i Tyskland, Romania, Irland, Spania og Norge. Alle skolene arbeidet med flerkulturalitet og antirasisme. Prosjektet munnet ut i en musikal, som bygde på barneboka *Das Vier-Farben-Land* av Gina Ruck-Pauquet. I boka er verden flat og delt opp i fire like store deler, med hver sin farge. Grensene voktes nøye. Etter hvert finner barna i fortellingen ut at de trenger å lære av

hverandre. Til slutt bryter de ut av sine farger og blander seg, akkurat som de flerkulturelle skolene gjør. I mai 2013 møttes elever, foreldre og ansatte til en stor forestilling i Tyskland. Etter at prosjektet ble avsluttet, har Brandengen opprettholdt kontakten og fortsatt arbeidet på hver sine skoler.

Gjennom Unescos Associated School Project har skolen forpliktet seg til å arbeide med FN og FNs rolle, internasjonal forståelse, fred og antirasisme.

Flere språk er supert

I Læringsløp Drammen er skolen opptatt av flerspråklighet som ressurs. Derfor har den utvidet språkarbeidet til å lære å si hyggelige ting, som å hilse på alle språkene de kan i klassen, og lære andre ord og begreper av hverandre. Dette for å bygge broer og for å lære av hverandre.

Lærere og ledelse har utarbeidet fagplaner for internasjonalisering, inkludering og antirasisme for alle klassetrinn, og lærerne er bevisste på å trekke elevenes ulike kulturelle, språklige, religiøse og familiemessige bakgrunner inn i skolehverdagen. Skolen rekrutterer bevisst for å sikre høy andel ansatte med minoritetsbakgrunn.

Skolen brukte lang tid på å bestemme seg for hvordan de skulle bruke pengene de fikk i forbindelse med Benjaminprisen. Elevrådet og samarbeidsutvalget fikk et krav fra rektor: Prispengene skulle brukes på noe som daglig minte alle på skolen om hvorfor de fikk prisen. Valget falt på å lage en vennebenk.

På denne benken kan alle sette seg for å vise de andre på skolen at man trenger å bli tatt med i lek. Skolen har trivselsledere som passer ekstra godt på, slik at alle har det bra i pausene. Vennebenken på Brandengen skole ble utformet av den lokale kunstneren Ronny Bank og elevrådet. Den er sentralt plassert i skolegården. «Venn» på mange språk og «Benjamin» er støpt inn i benken. Skolens fellessamlinger avholdes ved vennebenken.

Utenforskap skal forebygges

Skoleledelsen ser at det finnes utrygghet og fordommer mot hverandre, både i majoritetskulturen og blant minoritetsgrupper. På Brandengen er målet alltid at elevene skal kjenne hverandre og hverandres historier. Derfor er disse fordommene lite utbredt her. Når utryggheten kommer til overflaten, er det ofte gjennom saker som kommer opp i media.

En annen utfordring ved skolen er å forebygge andre former for utenforskap. Brandengen skole har i flere år samarbeidet med frivillig sektor for å bekjempe barnefattigdom og forebygge utenforskap gjennom ulike aktiviteter og tiltak. Tanken er at inkludering gjennom idrettslag og andre frivillige organisasjoner bidrar til sosial utjevning og økt samhandling. Det finnes likevel en relativt stor andel barn og unge som vokser opp under fattigdomsgrensen. Dette er et fokus for skolen videre.

Brandengen skole

Brandengen skole er byskole på Strømsø i Drammen. Barneskolen har 540 elever, fra 1. til 7. trinn, og 60 ansatte. Den karakteristiske teglsteinsbygningen ble tegnet av arkitekt Arnstein Arneberg. Den sto ferdig i 1914.

BENJAMIN
PRISEN
2012

Greveskogen videregående skole

JURYEN SIER: «Ikke minst viser skolen stor evne og vilje til å ta tak i dagsaktuelle og vanskelige temaer.»

«Skal vi invitere NorgesPatriotene?»

Hvor langt skal elevengasjementet gå? Kan en skole invitere en klart rasistisk organisasjon til politisk debatt? På Greveskogen ble disse spørsmålene aktuelle før valget i 2009.

Høsten 2009, i forkant av stortingsvalget, var elevrådet og rektor uenige om partiet NorgesPatriotene skulle inviteres til skoledebatten. Rektor la vekt på ytringsfriheten, og at partilista var godkjent. Elevrådet mente at partiet som var stiftet to år før, var klart rasistisk, og at partilederen Øyvind Heian ville misbruke skolens talerstol til å krenke elever med flerkulturell bakgrunn.

I samråd med skolens ledelse tok elevrådsstyret initiativ til en diskusjon i klassene om ytringsfrihetens grenser og om holdningen til NorgesPatriotene. Som et resultat av denne diskusjonen skrev en av skolens elever, Dide Saleh, et innlegg i Tønsbergs Blad samme dag som valgdebatten ble arrangert. Hun fulgte opp ved å utfordre partilederen i selve debatten, ved å be ham forklare hva hans politikk ville få å si for henne og familien. Dette gjorde hun på en svært overbevisende måte. NorgesPatriotene fikk så liten oppslutning ved skolevalgene og stortingsvalget at lederen valgte å legge ned partiet.

Tok tak i det dagsaktuelle

Skolen fikk Benjaminprisen i 2012. Juryen framhevet den store evnen og viljen Greveskogen videregående har vist til å ta tak i dagsaktuelle og vanskelige temaer på en åpen og inkluderende måte: «Gjennom gode demokratiske diskusjoner har de funnet en god balanse mellom ytringsfrihet på den ene siden og skolens forbud mot rasisme og krenkende atferd på den andre.»

Det er flere eksempler. I 2009 fikk skolen også en liten «karikaturstrid». En elev hadde laget noen tegninger for å provosere. En annen elev svarte med å dytte ham. Noen av de muslimske elevene var svært misfornøyd med måten skolens ledelse taklet saken på. Et resultat var at det ble innkalt til et dialogmøte. Der ble det enighet om flere tiltak, blant annet at skolen skulle arrangere en temadag om møte mellom kulturer. Temadagen ble arrangert høsten 2010, med foredrag og dialogseminar mellom muslimske og ikke-muslimske elever. I forkant hadde klassene for nyankomne innvandrere ved skolen laget en filmpresentasjon av seg selv, i samarbeid med medieelevene. TV Vestfold sendte en omfattende reportasje fra dagen, som ble svært vellykket.

Inkluderingsarbeid er ikke noe nytt her. I 2006 fikk Greveskogen egen avdeling for elever med store funksjonshemninger. De får arbeidslivs- og hverdagslivstrening (AHT). Fra første stund var målet å integrere AHT-elevene i skolesamfunnet. Det forebygger diskriminering å gi elevene et større mangfold av opplevelser, for å gjøre mangfoldet i elevflokken synlig og for å etablere relasjoner mellom AHT-elevene og de andre elevene ved skolen. AHT har hatt prosjekter sammen med elevene i restaurant- og matfag og med reiselivselevne. De får arbeidslivstrening i skolens kantine og ved å ha ansvar for skolens miljøstasjoner. Arbeider utført av AHT-elevne blir utstilt, og de har salgsmesse på skolen (Grevemakeriet). Alt dette bidrar til å berike fellesskapet og gir viktig læring for livet for alle elever.

Skolen arbeidet systematisk

Siden 2009 har skolen vært mer systematisk i arbeidet mot rasisme og diskriminering. I mange år hadde skoleledelsen erfart at unge nyankomne innvandrere var sterkt overrepresentert blant dem som avbryter eller ikke består videregående opplæring. Årsakene er ofte manglende norskkunnskaper og kulturforståelse og løs sosial tilknytning. I 2009 tok derfor skolen initiativ til et samarbeid mellom Vestfold fylkeskommune og kommunene Stokke, Re, Tønsberg, Nøtterøy, Tjøme og Andebu. Prosjektet «Kunnskapsløft for unge innvandrere» kom i stand. Her tilbys grunnskoleopplæring med avsluttende eksamen. Undervisningen er lagt til Greveskogen. Slik får disse elevene bedre norskkunnskaper, blir kjent med norsk kultur og samfunnsliv. De får et utvidet kontaktnett ved å gå sammen med jevnaldrende på en vanlig videregående skole. De aller fleste klarer seg godt når de går over i ordinær videregående opplæring.

Utøya ble verdilærdom

22. juli 2011 ble en av skolens elever, Maria Maagerø Johannessen, drept på Utøya. Marias venninne var også elev på skolen. Hun ble hardt skadet. Skolen deltok i sorgarbeidet, i oppfølgingen av elever som hadde særlige behov for det, og i faglig oppfølging gjennom å legge vekt på hvilke verdier som sto på spill, og hva man kunne lære av tragedien. To år etter ble det arrangert en oppfølgingsdag, med temaet «Hva har vi lært?».

Elevene i innføringsklassen skrev ned en historie fra livet sitt, slik de ønsket å fortelle den.

Skolens hovedstrategi har vært å involvere alle elever og ansatte på skolen i arbeidet sitt mot rasisme og diskriminering. Alle deltar på temadager. De velger der i en variert meny av foredrag, og i dialogkonferanser og diskusjoner. Å planlegge temadagene krever mye. Selve arrangementene har gitt skolen store logistikkutfordringer, men evalueringene viser at utbyttet er stort.

Skolen har helt bevisst forsøkt å vise fram arbeidet mot rasisme og diskriminering. Det skjer både på egen hjemmeside og ved å få oppslag i lokale medier som Tønsbergs Blad, By-avisa, TV Vestfold og NRK Østafjells. Vennskap Nord/Sør har bidratt til å spre informasjon om skolens utveksling med skoler i Tanzania. De siste årene har blant andre elevrådsleder og elevene som har ledet skolemiljøutvalget, vært pådriverne for skolens arbeid mot rasisme og diskriminering.

Elever og ansatte må kunne delta sammen

Greveskogen har jobbet systematisk med inkludering i årene etter at den fikk Benjaminprisen. Det har også betydd at den

måtte legge til rette for reell integrering av alle elever og ansatte i skolesamfunnet. I 2011 var flere av skolens ansatte ikke godt nok integrert i fellesskapet. Dette så skolen både på sykefraværet og i kommunikasjonen med hverandre. I 2012 fikk skolen VOX-midler. Flere ansatte fikk 80 timer norsk- og dataopplæring, og alle fikk bærbar PC. Effekten var synlig og fikk oppslag i Dagbladet for reduksjon i sykefraværet, fra over 20 prosent til 1,7 prosent. De ansattes plass i fellesskapet på en skole er også viktig for å skape et reelt inkluderende skolemiljø.

Skolen har i flere år hatt innføringsklasser for elever med kort botid i Norge. Inkludering av denne elevgruppen er et viktig satsingsområde. I 2017 ga flere elever tilbakemelding om at det var antydning til mistriivsel i matpausene. Det førte til tiltak i skolens aula, der mange av skolens 1000 elever spiser lunsj. Mange lærere deltok og spiste lunsjen sammen med elevene i aulaen.

Skolen satser også tungt på tverrfaglige prosjekter som knytter elever fra ulike deler av skolen sammen. I restaurant- og matfag lager elevene mat sammen. Drama elever har vært tilknyttet et annet prosjekt. Et resultat av dette ble framført på erfaringskonferansen for Benjaminprisens vinnere våren 2018, og på den internasjonale konferansen på Nobelinstituttet i juni samme år. Dette handlet om konkret undervisning og samskaping: Elevene i innføringsklassen skrev ned en historie fra livet sitt, slik de ønsket å fortelle den. Drama elevene fikk lese historiene uten å vite hvem som hadde skrevet dem. De valgte en historie som de ville jobbe med. Så møtte forfatteren og skuespilleren hverandre. To og to av elevene jobbet sammen om en fremstilling på scenen. Dette har vist seg å være en fin måte å formidle historier på, og et viktig bidrag til inkludering.

Elevene er stadig med på å påvirke skolens arbeid mot rasisme og diskriminering. På enhver skole er det viktig at lærerne er faglig oppdatert og drøfter temaer som berører skolens virke. Skolens samfunnsfaglærere og religionslærere har jevnlig diskutert hva det innebærer at rasismen i dag ikke først og fremst gir seg uttrykk i tradisjonell diskriminering på grunnlag av hudfarge og biologi, men som diskriminering på grunnlag av religion og kultur. Denne diskusjonen er fremdeles elevene involvert i.

Drøft

Hva synes du om avgjørelsen om å invitere et rasistisk parti til en skoledebatt, slik Greveskogen gjorde i eksempelet som nevnes i teksten?

Forsøk å finne argumenter for og imot en slik avgjørelse.

Greveskogen videregående skole

Greveskogen videregående skole ligger på Eik i Tønsberg. Skolen har drøyt 1000 elever, fordelt på fire utdanningsprogrammer, to yrkesfaglige og to studieforberedende. Greveskogen har et eget innføringstilbud for minoritetsspråklige elever med kort botid, og arbeids- og hverdagslivstrening for elever med omfattende lærevansker.

BENJAMIN
PRISEN
2011

Karuss skole

JURYEN SIER: «En skole som har snudd en negativ trend gjennom strukturell innsats.»

Slik ble det slutt på mobbingen

Det startet med bråk. Da Karuss skole ble åpnet i 2002, var forutsetningene for læring lave for mange i elevgruppa.

Skolen ligger i Karussveien i Kristiansand, derav navnet. Karuss er en karpefisk som holder til på Sør- og Østlandet og i mesteparten av Europa. Den finnes i små tjern som kan fryse til om vinteren. Karussen kan overleve i mange måneder uten oksygen.

Karuss skole var for sin del redd for å miste pusten helt fra start. I åpningsåret 2002 var skolemiljøet preget av uro, utrygge elever, røff språkbruk, voldsbruk, tagging og tyverier. Flere av de minoritetsspråklige elevene kalte seg selv «oss utlendinger» og mente at det kunne begrunne en spesiell type atferd. Besøk av politi var en del av skolens hverdag. I et slikt skolemiljø hadde mobbing gode kår.

Møtte utfordringen på to plan

Skolens ledelse satset på å møte utfordringen på to plan. De skolerte personalet i klasseledelse, for raskest mulig komme over fra å reagere til å få i stand føre var-tiltak. Så la de vekt på å skape en samarbeidskultur. I stedet for å snakke om den enkelte lærers planer og undervisning la Karuss vekt på skolens felles opplegg. Elevene skulle fungere sammen. Og lære. Alle skulle inkluderes i et klassefellesskap, og ingen sendes ut av klassen på alternative opplegg.

Etter fire–fem år begynte arbeidet å bære frukter. Elevundersøkelsen har siden den gang vist at Karuss har skapt et elevmiljø der elevene er trygge. Kulturen er preget av elevdeltagelse. Elevene våger å vise flere sider av seg selv, både ut fra sin kultur og religion, interesser, utfordringer og talent. Dette skjer naturlig i klassen, i friminuttene og på skolens fellesarrangementer.

Kjører ikke kampanjer

Skolen lager ikke opplegg med kampanjepreg, av typen «mobbefri dag», «mobilfri dag» eller «asiatisk uke» i kantina. Mangfold er det normale, og samhold og tilhørighet preger elevgruppen. I et slikt miljø har mobbing og rasisme magre kår.

Det var hvordan denne skolekulturen har satt sitt preg på elevene som gjorde at Stiftelsen Arkivet nominerte skolen til Benjaminprisen. Stiftelsen hadde møtt alle ungdomsskoleelever i Kristiansand. Den uttalte at Karuss-elevene, med sitt store elevmangfold gjennom flere år, hadde skilt seg positivt ut. Arkivet uttrykte at elevene fremsto som høflige, trygge og deltagende elever. De våget å reflektere ærlig rundt krevende temaer som rasisme og fremmedfrykt.

Arkivet gir tråder til tverrfaglige opplegg

Skolen samarbeider hvert år med Arkivet i Kristiansand, gjennom flere fagopplegg. Ungdomstrinnets tverrfaglige tema «Mennesket og ideologiene» omhandler emner som springer ut fra andre verdenskrig. Her arbeides det med oppgaver som kan trekke tråder til både rasisme, fremmedfrykt og mobbing. Kommunens Holocaustdag er også et viktig bidrag i dette temaet. Forestillingen «Du må ikke sove» og skrivekurset «Tilfluktsrommet» er andre eksempler på fagopplegg skolen har samarbeidet med Arkivet om. Forestillingen skaper engasjement og bidrar etter skolens oppfatning til gode holdninger om å stå opp mot urettferdighet. Skrivekurset «Tilfluktsrommet», der krig og konflikter er utgangspunkt, inviterer elevene til å reflektere rundt egne konflikter i hverdagen og hvilke «tilfluktsrom» de benytter. Disse oppleggene

utfordrer elevene med sine følsomme temaer. Skoleledelsen mener de setter varige holdningsspor i elevene.

Skolen jobber fortsatt hardt for å hindre at elever skal falle utenfor, på grunn av bakgrunn eller faglige og sosiale forutsetninger. Det er mange barn med store behov på Karuss, og skolen vet at barn og unge i sårbare situasjoner lettere søker og tas imot i andre fellesskap utenfor skolen. De inkluderes dermed i et utenforskap og kan innta et «vi og dem»-perspektiv.

Utenforskap dempes gjennom gode opplevelser på skolen
I Kristiansand har gjengkriminalitet økt i årene 2013 til 2018. Flerspråklige unge gutter er overrepresentert i disse gjengene. Det gir grobunn for fremmedfrykt og rasistiske holdninger i Kristiansand. Det å føle seg som en betydningsfull del av skolefellesskapet mener skolen forebygger et slikt utenforskap. Inkludering i klassen er den viktigste faktoren for slik forebygging, men de arrangerer også fellesaktiviteter der elevenes overraskende talenter kommer frem. Tanken er at gode opplevelser på skolen gjør noe med elevenes opplevelse av å bety noe for andre. Holdninger til andre kan ikke tilegnes i teorien, men gjennom erfaring og samhandling.

Skolen har derfor månedlige sangsamlinger, der klasser samarbeider om opplegget, felles skidager, aldersblandede grupper, turer, fagprosjekter og solidaritetsarbeid. Karuss har utstyr som gjør at alle alltid kan være med enten det er på ski, skøyter eller andre turer. Skolen holder åpent i ferier, serverer frokost skoleåret igjennom, og har mange arrangementer som skal gi alle elever en opplevelse av tilhørighet.

Skolen sier selv at det er vrient å måle i hvilken grad den lykkes i integreringsarbeidet sitt. Noen tegn på at den oppnår det ledelsen ønsker, er at den ikke har skolevegrere eller elever som trekker seg vekk fra skolen. De skolefaglige resultatene viser at de kompenserer for lavt utdanningsnivå hos foresatte. Karuss får bekreftelser på opplevd tilhørighet ved at halvparten av ungdomsskoleelevene kommer på skolen i feriene. Gamle elever kommer på besøk på sangsamlingene, og mange vil gå under en egen fane, «Karussveteraner», i skoletoget på 17.mai.

Det er i klassen og på skolen elevene hører til

I arbeidet med inkludering har skolen lagt stor vekt på at alle elever skal oppleve at de hører til i klassen og på skolen. Det gjelder uansett elevens faglige, sosiale eller etniske utfordringer. Det er ingen faste grupper på skolen, verken til spesialundervisning eller til særskilt norskopplæring. Skolen ønsker heller ikke å ta i bruk alternative opplæringsarenaer. Ledelsen mener det bidrar til segregering. Karuss er derfor en skole som inkluderer mange elever med spesielle behov i klassene. Ressurser settes inn i klassen og opplæringen tilpasses der.

Å utvide rammene for normalitet krever god kompetanse på tilpasset opplæring. Dette har vært sentralt på skolen. Det gjør noe med elevenes evne til toleranse og aksept for ulikheter, som jo er naturlig i samfunnet, å være sammen i undervisningen. Det som er annerledes, skaper ikke usikkerhet,

men heller nysgjerrighet. Slik forebygges fremmedfrykt og diskriminering. Karuss-ledelsen sier at «for våre elever er mangfold det normale».

De voksne tar posisjon uten anmerkninger og månedslapper

For at de voksne skal komme i posisjon overfor elevene, slik at de kan påvirke holdningene deres, har skolen lagt mye arbeid i lærer–elev-relasjonen. Karuss vil ha et elevsyn der ordspillet «catch the children being good» skal være gjennomgangstonen. Det forsterker det positive ved elevenes faglige og sosiale ferdigheter. Skolen har ikke anmerkninger og månedslapper. Den jobber tett på elever og foresatte. Det er et mål at de voksne skal utvikle en respektfull og anerkjennende væremåte, slik de også ønsker mellom elevene.

«Holdninger til andre kan ikke tilegnes i teorien, men gjennom erfaring og samhandling.»

Skolens sterke samarbeidskultur gjør at den også prioriterer å ha to kontaktlærere i klassene. Disse lærerne er organisert på trinn og i team, for å være tettest mulig på elevgruppen.

Skolen har inngått et samarbeid med Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme). Målet for Karuss i dette samarbeidet er å videreutvikle Karuss-kulturen ved å tilføre ny kompetanse. Kritisk tenkning, gruppefiendtlighet og demokratisk dannelse er noen av temaene de vil berøre. For Karuss er det viktig at prosjektet legger grunnlag for videre utvikling av Karuss.

Karuss skole

Karuss er en barne- og ungdomsskole i Vågsbygd, like vest for Kristiansand sentrum. Skolen ble bygget i 2002. Den har 50 ansatte og 430 elever.

**BENJAMIN
PRISEN**
2010

Hagaløkka skole

JURYEN SIER: «En fargeblind skole, en verden i miniatyr, som det så stolt heter i skolesangen.»

På Hagaløkka er det sol og medvind. Og noen utfordringer.

Få skoler er mer flerkulturelle enn Hagaløkka. Seilassen har vært fin.

Skoleledelsen sier det selv: «Vi har erfart mye negativ omtale, og vi har hatt mye sol og medvind i inkluderingsarbeidet ved skolen.» Benjaminprisen i 2010 bekreftet den positive oppmerksomheten. Ikke bare fra lokalpresse og politikere. Skolen opplever også at foresatte aktivt har søkt barna sine til Hagaløkka skole på grunn av de verdiene og forventningene som omgir skolen.

Iran, Pakistan, Tyrkia og Chile. På slutten av 1980-tallet fantes det ingen bevisst strategi med visjon og mål i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Kimen til skolens senere visjoner ble lagt gjennom daværende ansattes sterke engasjement og tydelige verdivalg.

Skolen ligger i et område av Asker som ble dramatisk bygget ut i perioden 1968–72. Området har alltid hatt Askers rimeligste boliger. Utover 1990-årene kom det flere og flere familier med innvandrerbakgrunn også til Asker, og de aller fleste bosatte seg i Hagaløkka skolekrets.

«Læring som virker – mangfold som gleder»

En visjon er en drøm om en ønsket framtid. 1996 var et vendepunkt i Hagaløkka skoles historie. Visjonen «Kultur-angfold i samspill og læring» ble utarbeidet. Den ga retning og forpliktelser for alt arbeid på skolen i tida som kom. Skolen fikk en felles verdiplattform og erkjente seg selv som en flerkulturell skole.

I 2008 ble Hagaløkka skoles nye visjon utarbeidet, «Læring som virker – mangfold som gleder». Den nye visjonen

bygger på og videreutvikler den ressursorienterte holdningen til mangfold. Samtidig forplikter den skolen til å ta i bruk forskningsbaserte læringsmetoder og ha et sterkere fokus på faglig læring.

Skolen har i mange år arbeidet aktivt mot mobbing, rasisme og diskriminering. Blant annet markeres FN-dagen høytidelig hvert år. Ledelsen jobber i hverdagen med å internalisere felles verdier og holdninger i skolemiljøet. PALS, et innsatsprogram med fokus på positiv atferd, læringsmiljø og samhandling i skolen, er et viktig verktøy for å få til dette. Slik utvikles en positiv skolekultur som styrker elevenes skolefaglige og sosiale kompetanse.

Et overveldende flertall av elever ved skolen opplever respekt og toleranse uavhengig av kultur og religion. Det vises i en vurderingsrapport gjennomført ved Hagaløkka, hvor en elev uttaler: «Nå skal jeg si noe med følelser. Det er så flott at mange ulike barn kan leke sammen.»

«Nå skal jeg si noe med følelser. Det er så flott at mange ulike barn kan leke sammen.»

Forskjeller er velkomne

I 2001 ble Hagaløkka en Fokus-skole innenfor nettverket til NAFO (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring). Dette fikk stor betydning for skolens virksomhet. Blant annet med regelmessig kompetanseutvikling og en ressursorientert tenkemåte. Skolen bestreber seg på å verdsette forskjeller og håndtere ulikheter. Skolens virksomhetsplaner fikk egne mål og tiltak mot rasisme, diskriminering, mobbing og vold. En egen handlingsplan mot rasisme, diskriminering og vold og en egen handlingsplan med klare konsekvenser og prosedyrer.

Askers mest flerkulturelle skole

Økningen av andelen minoritetsspråklige barn i området har vært jevn. Skolekretsen preges av store forskjeller i levekår, og mange av skolens elever har betydelig dårligere sosioøkonomiske forutsetninger enn sine klassevenner.

Utfordringene ved de store ulikhetene i området er dokumentert i rapporten «Livet på Borgen», rapporten om levekår og oppvekstsvilkår på Borgen fra 2015. I rapporten pekes det på at Hagaløkka skolekrets har høyere antall personer som mottar arbeidsavklaringspenger, sosialhjelp og andel barn med barnevernstiltak, enn ellers i landet, i Akershus og i Asker for øvrig. Videre er inntektsforskjellene i skolekretsen betydelige. Det har negativ innvirkning på livskvaliteten og skaper sosial avstand. Det understrekes i rapporten at de ut fra eksisterende statistikk ikke kan utlede at minoritetsbefolkningen utgjør den lave sosioøkonomiske gruppen: Det bor også 52 prosent etnisk norske i skolekretsen. Det er mulig at noen av disse også har lave levekår.

For Hagaløkka skole har Borgen-rapporten betydd mye. Den beskriver med ord, tall og statistikk den virkeligheten skolen har navigert i gjennom flere tiår.

En sans for forskjeller

Skolens grunnleggende holdning i møte med elever og foresatte preges av respekt, interesse og utvikling av gode relasjoner. Ved ansettelse har skoleledelsen vært opptatt av å rekruttere voksne som er positive og ressursorienterte med mot, raushet og sans for forskjeller. Det er viktig at alle skolens ansatte ser på forskjellighet og mangfold som en verdi, styrke og ressurs. Hagaløkka skole har en lang tradisjon på å se på seg selv som en fargeblind skole, en flerkulturell skole hvor barn leker og lærer sammen på tvers av ulike evner og forutsetninger, religion, hudfarge, kjønn og kulturell tilknytning.

Skolen har sin egen Hagaløkka-sang, som synges på skolens månedlige allmøter. Sangen har blitt en signatur for skolen og til begeistring for både elever, foresatte og ansatte. Refrenget går som følger: «Hagaløkka skole, verden i miniatyr. Hagaløkka skole er vårt eget eventyr. Her er glede og fantasi, her er vi et lag; når vi leser og leker, regner og tegner. Lykkes med mye og lærer mer hver dag.» I en barne-skolehverdag markerer sangen det naturlige mangfoldet som speiles i skolens sammensetning.

Skoleklubben for barn og foresatte er et fast innslag på vårparten, det året elevene skal begynne i første klasse. Ideen

kom fra FAU, med tanke på den økende andelen minoritetsspråklige på skolen, og hva det kunne komme til å bety for det sosiale mangfoldet og faglige trykket. Fire års erfaring viser at barna opplever skolestarten med større trygghet og spent forventning. Minst like viktig er Skoleklubben som inkluderingstiltak for de voksne. Aktivitetene og samværet synes å bidra til litt mer fargeblindhet og enda mer glede over mangfoldet.

Høsten 2016 gjorde skolen også et forsøk med samarbeidsmøter med de somaliske mødrene. Der var målet å utveksle informasjon om skoleregler, forventninger, informasjon om offentlige etater, og hvordan de best mulig kan hjelpe egne barn.

Skolen praktiserer «morgenåpne klasserom» et kvarter før skolen starter. Her kan foresatte treffe lærerne for uformelle samtaler, og noen elever trenger dette for å få en trygg og god start på skoledagen.

Synliggjøring må fortsette

Likeverdig opplæring, inkludering og antirasisme skal fortsatt være synlig i skolens praksis. Skoleledelsen forteller om en av elevene som stilte seg foran busten av Benjamin Hermansen og undret seg over hvem dette var og historien bak. Det var en viktig påminnelse om at historien må fortelles på nytt og på nytt til nye elever, foresatte og ansatte. Historien er nå fast tema i årsplanene på alle trinn i forbindelse med Holocaustdagen i januar.

Skolens visjon, «Læring som virker – Mangfold som gleder», må praktiseres hver eneste dag. Trykket på kartlegging, tester og læringsresultater må ikke svekke siste del av visjonen. Skolen ønsker å opprettholde alle tiltakene knyttet til identitet og inkludering. Likeledes skal skolen ha et raust og mangfoldig foreldresamarbeid, et tett og konstruktivt samarbeid med FAU og særskilt vekt på språkopplæring i barnehage og skole. Slik opprettholdes mulighetene for å lykkes for alle skolens elever.

Hagaløkka skole

Hagaløkka er en barneskole på Borgen i Asker kommune. I alt har skolen 290 elever og 60 ansatte. Skolen ble bygget i 1974 og rehabilitert i 2000–01. Hagaløkka skole har hatt en stor og økende andel minoritetsspråklige elever, i 2018 om lag 60 prosent med bakgrunn fra 37 land. Skolen har velkomstklasse i 4.–7.trinn og administrerer de tospråklige lærerne for Asker kommune.

BENJAMIN
PRISEN
2009

Skullerud skole

JURYEN SIER: «Det beste antirasistiske arbeidet er håndfaste og konkrete regler mot diskriminering.»

Fy-ordene forsvant på Skullerud

Elevene på Skullerud gjennomførte en undersøkelse om hvilke ord elevene oppfattet som ufine.

På grunnlag av undersøkelsen til elevgruppa satte skolen opp ei liste med fy-ord: Ordene var homo, jøde, pakkis, hore, cp (cerebral parese), hemma, svarting og neger. Ikke alle disse ordene er i seg selv nedsettende, men alle blir det når de framsettes for å stemple andre. Rasisme-gruppa, bestående av elever på Skullerud, oppfordret til nulltoleranse for slike ord.

«Det beste antirasistiske arbeidet er håndfaste og konkrete regler mot diskriminering», konstaterte Benjaminprisens jury. Skolens arbeid framsto som bredt og helhetlig, og på samme tid konkret og håndfast. Arbeidet siktet mot summen av ulike former for rasisme og diskriminering, basert på hudfarge, etnisitet, legning eller funksjonsevne. Det ble godt forankret hos ledelsen og i skolens planer, men sprang samtidig i stor grad ut av elevenes eget engasjement. Initiativet til å søke om Benjaminprisen kom fra elevgruppa tilknyttet SOS rasisme.

Reglene skulle følges

Reglene på skolen var klare. De kunne etterfølges, og regelbrudd sanksjoneres. Skolens husregler understreket at

**Skullerud skoles
elever ønsket å gjøre
noe med skjellsord-
bruken på skolen.**

rasistiske og diskriminerende uttrykk ikke skulle brukes. Men like viktig som forbudet, var at skolen hadde klare retningslinjer og strakstiltak for hvordan lærere skulle takle det når rasistiske uttrykk dukket opp i klasserommet. Konkret: Undervisningen skulle stoppe, og læreren skulle forklare hvorfor det var galt og ulovlig. Skriftlige rasistiske ytringer skulle fjernes med en gang. Dersom slike uttrykk ikke kunne fjernes, skulle undervisningen flyttes til et annet rom.

Involvering gjorde elevene bevisste

Flere konkrete tiltak var med på å synliggjøre skolens arbeid mot rasisme og diskriminering. Aktiv involvering i Operasjon Dagsverk (OD) ble brukt til bevisstgjøring rundt personer med nedsatt funksjonshemming generelt, og særlig situasjonen i utvalgte land i det sørlige Afrika. Menneskerettsdagen ble markert hvert år, og elevrådet delte da ut en egen fredspris til elever som bidro til et godt og inkluderende skolemiljø. Elevgruppa planla også flere kampanjer, som at elever og lærere skulle si hei til hverandre, og slik formidle positiv oppmerksomhet.

Skullerud skole lot seg inspirere av Sogn videregående skole, som vant Benjaminprisen året før. De ønsket i likhet med dem å starte en konfliktmeklingsgruppe. Bredt og omfattende arbeid, med konkrete og håndfaste tiltak, pluss klar læringsvilje, gjorde skolen til vinner av Benjaminprisen 2009.

Elever ved Skullerud skole tok et oppgjør med ord som ble brukt daglig som skjellsord. Ordene var nedlatende og diskriminerte mennesker på bakgrunn av kjønn, religion, kulturell bakgrunn, legning, hudfarge og funksjonsevne. Eksempler på ordene finner du i teksten.

Drøft

Har du hørt disse eller lignende ord bli brukt i ditt skolemiljø?
Hvorfor tror du noen bruker slike ord?

Kan bruken av slike ord være sårende og bidra til diskriminering, selv om de ytres «på tull»?
Forklar.
Se også undervisningsforslag på side 96.

Skullerud skole

Skullerud skole er en ungdomsskole for 8. til 10. trinn i Østensjø bydel i Oslo. Skolen har cirka 330 elever og ligger ved inngangen til Østmarka. Skolen har vært nedlagt og gjenåpnet: Den ble bygget i 1972, nedlagt og utleid til blant andre Norsk Data og gjenåpnet i 1997.

**BENJAMIN
PRISEN**
2008

Sogn videregående skole

JURYEN SIER: «De arbeider kontinuerlig, godt og langsiktig for å forebygge rasisme, vold og utrygghet i skolehverdagen.»

Konflikter kan alltid løses

Megling var stikkordet for skolen på Sogn. De laget et helt meglingsprogram. Det arbeidet fortsetter hos arvtakeren Kuben.

Konflikter kan løses. Og de kan løses på en god måte, der tillit og åpenhet står i sentrum. I mange år ble elevene på Sogn videregående skole trent i dialog og kommunikasjon. Slike ferdigheter er avgjørende for å demme opp for misforståelser og fordommer.

Da skolen fikk Benjaminprisen for 2008, framhevet juryen meglingsprogrammet som en del av det grundige og langsiktige arbeidet på Sogn. Da hadde skolen i 14 år utviklet og videreutviklet opplegget. De hadde egen meglingskoordinator, og elever ble utdannet til å bli meglere og instruktører.

Skolemeglingsprogrammet var et systemtiltak som berørte alle i skolesamfunnet. Elever, lærere, foreldre og andre var omfattet av programmet.

Flere kan berøres

Direkte og indirekte var Sogn videregående skoles prosjekter med på å sette søkelys på hvordan rasisme og diskriminering har flere referanser enn kun hudfarge og/eller etnisitet. For eksempel kan hat, vold og mobbing ramme andre utsatte grupper, som homofile eller mennesker med funksjonshemninger. Meglingsprogrammet åpnet for at alle som opplevde urettmessig behandling, kunne få i gang en prosess. En prosess som forhåpentlig endte med minsket rasisme og økt rettferdighet.

Programmet inngikk som en naturlig, daglig del av skolens arbeid og organisering.

Kuben tok med seg meglingskoordinator-rollen da den nye skolen ble åpnet. Fram til i 2017 var dette en fulltidsstilling.

Siden er den gått over til å bli en stilling som læringsmiljøkoordinator, der megling inngår.

«Meglingsprogrammet åpnet for at alle som opplevde urettmessig behandling, kunne få i gang en prosess.»

Nils Christies idé

Hele ideen om megling hadde sitt utspring i kriminologen Nils Christies konfliktrådstankegang: gjenoppretting av rettferdighet, på engelsk kjent som «restorative justice». Det var slike tanker som bar frukter på Sogn da Kunnskapsdepartementet satte i gang en ordning med tre nasjonale skoleprosjekter for å se nærmere på konfliktløsning. Skolemiljøteamet ved skolen dro på studietur til New York og kom tilbake med tanker som utviklet seg til en vellykket metode.

Å jobbe forebyggende og gjenopprettende var noe alle på Sogn videregående ble fortrolige med. Det var egne økter

med dialogverksted og et obligatorisk kurs for elevmeglere. I tillegg hadde alle klassene ti timers meglingsverksted i året. Skolemegling var selve paraplyen over alt som handlet om antirasistisk og antidiskriminerende arbeid.

Ved Sogn var det årlig rapportering om hvordan «meglings-året» hadde forløpt, selv om megling var vanskelig å måle i bastante tall. Skolen la vekt på at elevene skulle trives i klasserommet. Det var en rød tråd at skolen skulle arbeide med å få til «innenforskap», uten at det skulle lages for mange prosjekter utav det. Ett var likevel tydelig, «radikaliseringsprosjektet»: Her skulle alle elevene gjennom en seks-ukersperiode arbeide med dialog sammen, med særlig vekt på inkludering. Utenforskap blant elever kunne oppstå av ulike årsaker, blant annet på grunn av mobbing og/eller en vanskelig hjemmesituasjon.

Kuben vil alltid ha dialog

Nye Kuben er en større skole, med elever som har bakgrunn fra opp mot 100 nasjonaliteter. Konflikter på ulike nivåer er uunngåelig, mener skoleledelsen – men mange av dem har karakter av det som ungdom ofte må forvente: sjalusi, krangling og krenkelser.

Målet for ledelsen er å gå inn i klassene og ha dialog, slik at det skapes et elevmiljø som ivaretar alle.

Kuben samarbeider med Nansen Fredssenter og tar med elever dit. På dagsordenen står da konfliktarbeid og dialog. Dette samarbeidet har pågått i flere år. Innenfor radikaliseringsprosjektet er det samarbeid med både foredragsholdere, tidligere ekstremister, menneskerettsorganisasjoner og politi. Det sistnevnte gjøres med konduite, siden enkelte elever har bakgrunn fra steder der politiet ikke oppfattes som en nøytral instans. Samarbeidet med politiets forebyggende enhet bruker i slike tilfeller tid på å opprette tillit og relasjon.

400 nyankomne elever fra andre land møter norskopplæring i Kuben-regi før de kommer seg videre. Alle elever som trenger norskopplæring, får tilbud om det – pluss en rekke fritidsaktiviteter. På idretts- og fotballturneringer gis rasisme et rødt kort i utgangspunktet. Alle skal være med og bli kjent. Lagene settes opp klassevis, og det brukes ikke nasjonsflagg.

Kuben har en bonus

Juryen for Benjaminprisen merket seg at skolen på Sogn hadde arbeidet med antirasistisk arbeid både over tid og på allsidig vis. De utviklet et stort nettverk og hadde ulike arrangementer, som for eksempel Vennskapsuke, hvor skolen tok initiativ til samhandling på kryss og tvers av etablerte grupperinger på skolen.

Kuben har tatt med seg mye av det som startet på Sogn, og opplever også en bonus: Skolen er blitt veldig populær. Mange søker seg til det nye flotte skolebygget i Økern næringspark i Oslo. Dette står litt i motsetning til Sogn, som på tross av godt holdningsarbeid, opplevde at den etter hvert nedslitte skolen ved Ringveien fikk et dårlig rykte som utdanningssted. Med Kuben har dette snudd fullstendig.

Sogn videregående skole/ Kuben

Sogn videregående startet som del av Oslo yrkesskole i 1961. I 1976 ble Sogn yrkesskole til Sogn videregående. På 1980-tallet hadde Sogn 3500 elever på det meste, og var Norges største skole. Høsten 2013 overtok Kuben videregående skole stafettpinnen. Den er Oslos største, med et elevtall på rundt 1750.

BENJAMIN
PRISEN
2007

Skotselv skole

JURYEN SIER: «Arbeidet har en tydelig kommunal forankring og involverer alle på skolen, både elever, lærere og ledelse.»

I Skotselv viser de ansikt

For noen tiår siden var det tegn til nynazistiske og rasistiske holdninger i Øvre Eiker kommune. Ulike krefter tok tak i dette. Skolene ble en naturlig arena for å jobbe med holdninger hos barn og ungdom. En av dem var Skotselv skole.

«Vi vil bygge opp, ikke rive ned!» Det var mottoet i 2007 da skolen mottok Benjaminprisen. Den kom etter langsiktig arbeid med å forebygge rasisme og diskriminering på en kreativ og inkluderende måte. Det antirasistiske arbeidet inkluderte elever, lærere og ledelse. Alt skjedde i nært samarbeid med foreldre og lokalmiljøet.

«Vi vil bygge opp, ikke rive ned!»

Dette arbeidet ble ikke minst synlig gjennom forestillingen «På flukt», som mottoet er hentet fra. De brukte tre år på oppsetningen. Skolen samarbeidet med skolekorpset og musikk- og kulturskolen i Øvre Eiker. I løpet av denne tida hadde prosjektet fått solid lokal forankring. Det engasjerte og skapte forståelse hos foresatte.

Satsning satte fart i arbeidet

Forestillingen var et resultat av en nasjonal satsing: Norsk kulturskoleråds utviklingsprogram Kreativt OppvekstMiljø (KOM). Gjennom de tre årene i KOM-prosjektet jobbet skolen med manusskriving, danseøvelser, dansetrening og drama – alt på tvers av klassetrinn.

Elevene kom med ideer. I samarbeid med kulturskolen ble det skrevet et manus. Temaet «På flukt» ble valgt med utgangspunkt i 10. trinn reise til Tyskland. Disse reisene var, og er fortsatt, en del av skolens og kommunens målrettede arbeid for toleranse.

Parallelt med forestillingen jobbet alle trinn på skolen hver uke med Lions Quest, et internasjonalt program utviklet av The Quest Foundation og Lions Clubs International Foundation. I Norge kalles programmet «Det er mitt valg». Det omhandler sosial og etisk kompetanse. Toleransereisen til konsentrasjonsleirer i Tyskland og Polen er del av dette. Skolen hadde i samarbeid med de andre ungdomsskolene i kommunen opparbeidet en «toleransebank» med gode ideer for undervisningsarbeidet tilknyttet programmet.

Lokalmiljøet støtter toleransearbeidet

Gjennom arbeidet kombinerte Skotselv skole kunnskapsbygging med et inkluderende og variert holdningsskapende arbeid. Slik kunne elevene oppnå selvinnsikt og ta ansvar for å bidra til et inkluderende samfunn.

Søknaden om Benjaminprisen ble anbefalt av Buskerud innvandrerråd, kultursjefen i Øvre Eiker kommune og «Øvre Eiker viser ansikt» (ØEVA). ØVEA er en folkebevegelse som ble opprettet i 1995, på bakgrunn av nynazistiske hendelser

i bygda. Bak står rundt hundre av bygdas lag, foreninger og organisasjoner, Øvre Eiker kommune selv og om lag 2000 enkeltpersoner. De har som hovedmål å arbeide for toleranse, motvirke fremmedfrykt og skape forståelse på tvers av tros- og kulturforskjeller. ØEVA var en viktig pådriver for å starte opp med 10. trinns toleransereiser.

Tildelingen av Benjaminprisen var ikke en avslutning av arbeidet mot rasisme og diskriminering. Det var heller starten på et varig arbeid, der skolen føler at det ligger en ekstra forpliktelse på den som Benjaminpris-vinner.

Toleranse kommer med kjennskap

I arbeidet videre har Skotselv skole fortsatt å forankre og involvere bredt, og har denne helhetlige tankegangen i bunn. Skolen mener at felles aktiviteter bringer elevene sammen, og at elever som kjenner hverandre, tolererer hverandre bedre. Et eksempel på hvordan skolen tilrettelegger for relasjoner på tvers er ved å mobilisere de eldre til å ta ansvar for de yngre. De eldste elevene er ofte med og hjelper de yngre i kroppsøving, med lesing og kursing i bruk av programvare. Gjennom slike aktiviteter tror skolen at elevene opplever mestring, bygger trygghet og relasjoner.

Hele Skotselv skole er med på fellesaktiviteter. For eksempel Sol-dagen, som ledes av de eldste elevene, samtidig med at kontaktlærerne driver systematisk observasjon av lesing. Ofte er det fellessamlinger ved skolestart og skoleslutt. Da er det underholdning av elever fra ulike trinn og heder til elever som har påtatt seg verv og ansvarsoppgaver.

Det er Benjaminpris-markering og markering av både Holocaustdagen og FN-dagen. Det legges mye vekt på språkbruk, og at elevene skal være gode rollemodeller for andre.

Tverrfaglighet preger toleransearbeidet

Toleransearbeidet på ungdomstrinnet kobles opp mot sentrale kompetansemål i fagene samfunnsfag, norsk og KRLE. Gjennom ulike tilnærminger drøfter klassen menneskeverd, rasisme og diskriminering, både historisk og ut fra nåtida.

Skolens erfaring er at elever som ikke er faglig sterke, kan blomstre i toleransearbeidet. De oppdager selv at de har mange sterke sider å spille på. Så langt det lar seg gjøre, konkretiseres temaarbeidet. Det gjøres tilgjengelig og tydelig gjennom dialog og gruppearbeid. Klassene har rollespill og bruker film og fortelling. Arbeidet bygger på erfaring og mangeårig samarbeid både med Røde Kors og Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret).

Flere av undervisningsoppleggene er opprinnelig utviklet av tre ressurslærere i toleranse, en fra hver av de tre ungdomsskolene i kommunen. Dermed har det en lokal tilpasning. Annet arbeid er utformet sammen med pedagoger ansatt på HL-senteret, eller er undervisningsmateriell levert av Røde Kors.

De gode grepene må ikke bli en vane

Toleransearbeidet skal vise elevene hvor viktig det er å bry seg om hverandre, og lære av fortidas hendelser for å kunne leve bedre sammen i fremtiden.

Skolen er blitt kjent for å være god på å ta imot og inkludere nye elever. Den får hvert år elever som har ønsket seg til Skotselv av denne grunnen. Skolen er liten, med et gjennom-siktig skolemiljø. «Et hjerte i bygda – eleven i sentrum» er skolens visjon. Samarbeidet med FAU er viktig ut mot bygdas beboere fordi FAU kan synliggjøre hva skolen mener er viktig. Blant annet følger FAU opp med temakvelder om nettvett og mobbing, som gjenspeiler skolens satsninger.

Skolen vil ikke at de gode grepene blir en vane. Konkret skal det være nok voksenpersoner til stede til enhver tid, slik at det umiddelbart kan tas tak i kommentarer og situasjoner som oppstår i skolehverdagen. Skolen er opptatt av å gjøre elevene bevisst på egne ord og handlinger, og sette dem inn i et større perspektiv. Med dagens nyhetsbilde, der ledere og politikere med sin språkbruk og retorikk ikke alltid fremstår som gode rollemodeller, er dette stadig mer aktuelt.

For å kunne videreføre arbeidet er det viktig at hele kollegiet på skolene får mulighet til å holde seg faglig oppdatert, og ser hvor viktig holdningsskapende arbeid er. I en tid med mye vekt på testresultater fra myndighetene er dette en del av skolehverdagen som fort velges bort, på grunn av tidspress og forventninger om gode faglige resultater.

Skotselv skole mener skolene trenger nasjonale insentiver for å legge vekt på og lykkes i det faglige arbeidet mot rasisme og diskriminering.

Skotselv skole

Skotselv skole er liten: Den har 250 elever fordelt på ti trinn, med litt over 30 ansatte (2018). Fra og med skoleåret 2017–18 har Øvre Eiker kommunes velkomstgruppe for nyankomne innvandrere vært lokalisert her.

BENJAMIN
PRISEN
2006

Mandal videregående skole

JURYEN SIER: «Markeringen av Krystallnatten er et tverrfaglig prosjekt som engasjerer elevene over lang tid.»

9. november 1938 var starten

Elevene i Mandal fordypet seg i historien, om det som ble starten på Holocaust: Novemberpogromen mellom 9. og 10. november var nazistenes regisserte aksjon mot jødisk eiendom i Tyskland og Østerrike, av nazistene kalt «Krystallnatten».

Pogromen mot jødene denne natta etterlot over 1400 synagoger, bedehus, forsamlingssteder, flere tusen butikk-lokaler, private leiligheter og jødiske gravsteder i ruiner. Ordet «krystall» henspiller på glasset fra knuste vinduer.

Skolen valgte den skjebnesvangre hendelsen som et prosjekt, med en årlig markering. Denne markeringen engasjerte elevene over lang tid, før det antirasistiske arbeidet ved skolen etter hvert tok andre former.

Antirasistisk arbeid har kjennetegn

Krystallnatt-prosjektet fikk fram viktige kjennetegn ved antirasistisk arbeid. På skolen arbeidet de parallelt med kunnskapsbygging og holdningsarbeid blant elever, lærere og ledelse, og i dialog med lokalmiljøet.

Benjaminprisens jury merket seg særlig at skolen verdsatte involveringen av elever og lokalmiljøet så høyt: Skolen ga elevene plass til å utfolde seg, til å eie temaene. Under krystallnatt-markeringene valgte elevene fritt emner og hvordan de skulle uttrykke seg. Resultatene var utstilling, film, rollespill og kunstneriske installasjoner. Skolen samarbeidet med den lokale høgskolen.

Selve prosjektet hadde en løserer tilknytning til de historiske hendelsene i 1938 og antisemittismen i Det tredje rike.

Vekten ble i langt større grad lagt på det allmenne og dagsaktuelle. Selve temaene har derfor dreid seg om rasisme/etnisk rensning, diskriminering/mobbing, vold/overgrep og terror.

I 2001 og 2002 var det mer naturlig for skolen å rette oppmerksomheten mot 11. september, terror og krig. Året etter ville elevene ta med folkemordet i Rwanda og folkemordet i Srebrenica.

I forberedelsesarbeidet til det opprinnelige prosjektet hadde elevene satt seg inn i nazismen, antisemittismen og holocaust som et historisk grunnlag. Deretter stod de nokså fritt til å velge ut emner, enten fra jødeforfølgelsene eller mer dagsaktuelle temaer/hendelser. Den eneste begrensningen skolen la inn i prosjektarbeidet, var at de ikke skulle bruke fotografier av mishandlede mennesker i konsentrasjonsleirene, og massegraver.

Alle elevarbeidene ble utstilt, ofte litt hult til bulter. Det ga særpreg. Resultatet ble et vell av uttrykk, fra det mest enkle til det sofistikerte. Hovedutstillingen var i den store vestibylen ved skolen, populært kalt «vrimlerommet.» Rommet er mye brukt av Mandals innbyggere til forskjellige arrangementer. Deler av utstillingen var også godt synlig for de mange forbipasserende, siden skolen ligger i et populært turområde. Lokale medier dekket prosjektet godt.

Kunnskapsløftet endret strukturen

Skolens tilbud har endret seg etter at den fikk prisen i 2006, både fordi elevgruppen har endret seg, og fordi utdannings-Norge gjorde det. Det som tidligere var drivkraften i markeringen av Krystallnatten, er blitt lagt ned: Innføring av Kunnskapsløftet endret tilbudsstrukturen. De kreative linjene med tegning, form og farge er ikke lenger en så stor del av skolen. Ildsjelen som har stått for markeringene, har dermed mistet tidligere brukte ressurser og arenaer for å videreføre arbeidet.

En videreføring av Krystallnatt-prosjektet og tilknyttet arbeid som ga skolen Benjaminprisen, er et årlig reisestipend. Det står til disposisjon for en klasse som har jobbet med sentrale temaer, og som ønsker å reise til Oslo for å besøke HL-senteret.

En skole i utvikling i takt med elevgruppen

Mandal videregående skole har utviklet seg mye de siste 12 årene. Den har i dag mange flere elever som kommer fra forskjellige land. Noen av elevene har opplevd krig, terror, nød og vært på flukt i lang tid. Skolen har ikke lenger Krystallnatten som tema. Men prosjektet var starten på et langsiktig og forebyggende arbeid mot rasisme og diskriminering, gjort på en kreativ og inkluderende måte.

Mandal skole har utviklet seg mye siden 2006.

Dette har skolen videreført, men gjennom andre temaer og aktiviteter. Skolen har temadager med vekt på inkludering. For eksempel internasjonal uke og innsamlingsarbeid for mennesker som har utfordringer. Skolens holdning til andre videreføres i møtet med nye elever, og i det samspillet som blir til mellom ungdommer som har ulike bakgrunner. Mandal skole har tatt disse endringene alvorlig. Skolen har likevel utfordringer i arbeidet med å skape en inkluderende skole. En av dem er å få norske ungdommer til å bli venner med jevnaldrende som er nyankommet til Norge. Den største utfordringen er etter skoletid. Fordi skolen er en skysskole, det vil si at elever bruker buss til og fra skolen, er det vanskelig å komme seg hjem etter at skolebussen er gått. Mange ungdommer har lite å foreta seg, og blir ensomme da. Skolen har jobbet med å få en identitet gjennom arbeidet med Benjaminprisen, og holdninger til hverandre som kan styrke arbeidet mot slikt utenforskap. Dette gjenspeiles i skolens visjon, «Vi bryr oss», som ble laget i 2014.

Mandal videregående skole

Mandal videregående skole har vært en kombinert videregående skole siden 1992. Den er sammenslått av tidligere Mandal gymnas, Mandal handelsskole, Mandal yrkesskoler og AMO-senteret. Siden 1996 har skolen vært samlet på ett sted. Skolen har 850 elever, 110 pedagoger samt 30 andre ansatte (2018).

BENJAMIN
PRISEN
2005

Gommerud skole

JURYEN SIER: «I undervisningen og i aktiviteter søker de ikke etter det eksotiske, men vektlegger felles verdier og det alminnelige.»

De lever i en flerkulturell hverdag

Gjennom hverandre lærte elevene mer om verden enn det som sto i alle bøkene på skolen. Rektor kalte dem bare «Gommerudungene».

Gommerud skole var en barneskole som lå på Rykkinn i Bærum. I 2006 gikk skolen sammen med Berger skole like ved. Sammen ble de til Rykkinn skole. Samme år vant Gommerud Benjaminprisen.

Det var altså elever fra en skole i stor endring som inntok HL-senteret på Bygdøy for å motta prisen. Utdanningsminister Øystein Djupedal fortalte at han hadde besøkt dem. Det som imponerte ham var at han med det blotte øye kunne se at for disse ungene var «flerkulturell skole» og appeller mot rasisme og diskriminering noe mer enn bare fine ord: «De lever i en flerkulturell hverdag, og for dem var budskapet denne dagen en del av deres identitet», sa statsråden.

Spennende internasjonale kvelder

Rektor og ildsjel Hilde Torp la vekt på det spennende miljøet på skolen. 350 elever fra 40 nasjoner inviterte til ukentlige internasjonale kvelder. Her fortalte liten og stor sine historier. Fellesskapet ble styrket på internasjonale dager og religiøse høytider. Torp trakk selv fram hvordan dette endret hennes egen oppfatning. Blant annet trakk hun frem hvor overrasket hun ble over å finne ut av hvor lik kristendommen var islam, når de la vekt på likheter fremfor ulikheter.

«Jeg håper prisen vil prege oss, og at vi tar med særpregene når skolen slås sammen med naboskolen.»

Juryen la vekt på at Gommerud la en gjennomgående positiv vekt på det flerkulturelle miljøet. De så på minoritetsspråklige elever og lærere som en berikelse og en ressurs for skolen. Videre pekte juryen på at skolen hadde et reflektert forhold til religion og livssyn. De arrangerte besøk til forsamlingssteder for tros- og livssynssamfunn. I undervisningen og i aktivitetene søkte de ikke etter det eksotiske: Skolen la vekt på felles verdier og det alminnelige.

Base for tospråklige lærere

Gommerud var baseskole for tospråklige lærere og arbeidet aktivt med samarbeidet mellom dem og kontaktlærerne. Juryen sa at skolen på eksemplarisk vis også utviklet foreldresamarbeidet. Det ble etablert mødregruppe og flerkulturell arbeidsgruppe. De ga viktige formelle og uformelle møteplasser for foreldre, lærere og elever.

Juryen framhevet skolens egen visjon, slik den var uttrykt: «Klart vi kan!» Det var både offensivt og optimistisk og understreket skolens inkluderende engasjement. Benjaminprisens jury mente at en slik holdning var en viktig forutsetning for at skolen i så stor grad lyktes med sitt antirasistiske arbeid.

Gommerud skole

Gommerud skole sto klar til bruk sommeren 1972. Skolen hadde på det meste 350 elever, med tilknytning til hele 40 land. Barneskolen lå på Rykkinn i Bærum. I 2006 ble skolen slått sammen med Berger skole like ved. Rykkinn skole ble det nye navnet på barne- og ungdomsskolen.

**BENJAMIN
PRISEN**
2004

Ila skole

JURYEN SIER: «Spunk og boblemokk har lyktes å skape en skole som alle elever kan identifisere seg med.»

Ila er midt i verden

Grunntanken på Ila skole er å ivareta alle elevenes identitet.

Spunk og boblemokk-festivalen ble arrangert i årene 1998 til 2007, første torsdag i juni. Det var Nordens største barn- og ungdomsfestival. 80 barn fra mer enn 10 ulike kulturer planla og gjennomførte kulturarrangement for 4000 publikummere en dag hver. Arbeidet var et frivillig arbeid lagt utenom skoletid, men festivalen samarbeidet tett med Ila skole. Alle arrangørbarn og voksne hadde sitt utspring fra Ila. Skolen og Ilaparken var festivalarena. Alle elever og lærere på Ila skole deltok på festivaldagen.

Solid verdiarbeid

Juryen begrunnet tildelingen av Benjaminprisen med skolens verdiarbeid, det solide arbeidet for minoritetsspråklige elever og festivalen.

Festivalen var det tydeligste uttrykket for det verdiarbeidet skolen gjorde. Gjennom den viste de at de lyktes i å skape en skole som alle elever kunne identifisere seg med, uavhengig av nasjonalitet, trosretning, hudfarge eller språkbakgrunn.

Siden 2000 hadde Ila skole hatt et byomfattende mottakstilbud for nyankomne, minoritetsspråklige barn som skulle lære seg norsk. Som ved mange mottaksskoler, kunne elevene gå i en mottaksklasse i inntil ett år før de ble overført til nærskolen. Noen elever fikk tilbud om to år i mottaksklassen. Ila skole har hatt personalansvar for tospråklige lærere som underviser i morsmål og tospråklig fagopplæring på skoler i Trondheim kommune.

Verdigruppa nådde ut

I perioden 2001 til 2005 hadde skolen ei verdigruppe. Gruppen var sammensatt av ledere fra ulike livssyn i Trondheim. Ilen kirke, Muslim Society, Thaibuddistisk gruppe, Den katolske kirke og Human-Etisk Forbund deltok. Gruppen arbeidet

med å finne de verdiene som var felles for alle, reflekterte rundt spørsmål knyttet til barn, foreldre, skole og kultur. I 2003 fikk skolen Hedersrosen, for Fredsgudstjenesten de deltok på i Nidarosdomen. Der framførte prest i Ilen kirke, Brita Hardeberg, og imam Mohamed Osman Jawari en dialog om hva trossamfunnene har til felles, mens de gikk mot hverandre fra hver sin ende av kirken og møttes i midten. Jawaris besøk i domkirka gjorde mye for skolens muslimske elevers fremtidige deltakelse på skolearrangementer i kirken.

**Elevene i innfø-
ringsklassen skrev
ned en historie fra li-
vet sitt, slik de ønsket
å fortelle den.**

At kulturer skulle møtes, ble viktig for skolen. «Vi og vår verden» var et årlig prosjekt på skolen. Tospråklige lærere underviste elever i ordinære klasser om sine hjemland. Tema kunne være skole, lek, mat, historie, kunst, hjem og nærmiljø. Målet med prosjektet var at skolens norske elever skulle få innblikk i andre kulturer, samtidig som våre minoritetsspråklige elever skulle oppleve gjenkjennelse av sin egen kultur.

Respekt gjelder for alle

Siden tildelingen av Benjaminprisen har skolen har jobbet kollektivt og kunnskapsbasert for et trygt og godt skolemiljø. I 2007 etablerte Ila skole et samarbeid med Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning (Læringsmiljøsentret).

Det skjedde gjennom programmet Respekt. Programmet har en bred tilnærming til aktører og innhold, en såkalt «whole school approach». Målet med Respekt er å forbedre skolens faglige og sosiale læringsmiljø. Programmet skal forebygge og redusere mobbing, konsentrasjonsvansker og disiplinproblemer. Ila har etablert tiltak innenfor de fem overordnede prinsippene i programmet: autoritative voksne, god start, bredde i tilnærming, kontinuitet i arbeidet og konsistent praksis. Respektprogrammet støttes av Utdanningsdirektoratet.

Fra 2009 deltok skolen også i direktoratets femårige satsning «Bedre læringsmiljø 2009–14». Programmet tar blant annet opp læreren som rollemodell, klasseledelse, relasjoner mellom voksne og barn og mellom barn, mobbing og elevdeltakelse.

Det er også etablert et trekantsamarbeid for å legge til rette for elevens læring: mellom kontaktlærer og lærer i grunnleggende norsk og den tospråklige læreren. Ila skoles ledelse sier at utfordringen i arbeidet er at de aldri kan tenke at «nå er det ferdig». Skolen har et system med kursing gjennom året av nytilsatte for at de skal få kunnskap og øke sin kompetanse om hvordan tilrettelegge for elever med minoritetsspråklig bakgrunn.

Skolens «Ila midt i verden» er et flerkulturelt kulturprosjekt som strekker seg over en skoleuke. Det ender med en kulturdag der foreldre og nærmiljø er invitert. Elevgruppene har aktiviteter og oppgaver som skal ha et internasjonalt innhold.

Resultater fra elevundersøkelsen viser at Ila skole har lave mobbetall, god trivsel og god støtte fra lærerne. Arbeidet etter Benjaminprisen fikk ny oppmerksomhet i 2016, da Ila vant Dronning Sonjas skolepris for likeverd og inkludering.

Identitet skal bekreftes

På Ila er identitetsarbeid en hjørnestein som vises i både det daglige arbeidet og i større markeringer. Skolen feirer «Morsmålets dag» hver februar. Ansvar for arrangementet går på omgang mellom de ulike språkgruppene. De framfører eventyr, sanger og danser fra egen kultur på fellessamlinger,

der alle skolens elever er publikummere. Minoritetsspråklige elever og tospråklige lærere kler seg i egne folkedrakter på fellessamlingen.

Hver morgen hilser alle klassetrinn på de ulike språkene som er representert på trinnet. Skolen har hengt opp landenes flagg og plakater med «Velkommen» på alle språkene foran døra inn til klasserommene. Det er tospråklige assistenter i SFO, og tospråklige lærere i ordinær undervisning.

Skolen peker på at norske elever får sin identitet bekreftet hver dag, gjennom språk og kultur. I møtet med minoritetsspråklige får de utvidet perspektivet sitt gjennom å lære om andre språk, for eksempel hva «god dag» heter. De får smake mat fra mange land og lærer leker og håndverk å kjenne. Skolebiblioteket speiler også mangfoldet. De voksne ved skolen er forbilder uansett opphav og morsmål. Elevene blir vant til at voksne fra ulike deler av verden er en del av personalet og skolens daglige liv.

De minoritetsspråklige får bekreftet sin identitet gjennom flaggene, hilsning og velkomstplakater på eget morsmål, like ens læremidler. Ved Ila er det nulltoleranse for nedsettende språkbruk og nedsettende omtale av hverandre. Derimot er det aldri forbudt å møte mennesker med et smil, med åpenhet, nysgjerrighet og respekt.

Ila skole

Ila skole er en barneskole sentralt beliggende i Trondheim. Skolen har 460 barn og 90 ansatte. Skolen ble grunnlagt i 1770 av Marcus Frederik Bang. Han var dansk prest som senere ble biskop i Nidaros. Det første skolebygget var et skipperhus som fortsatt er intakt. Biskop Bang omtaler skolen i et bevart dokument som «Den fattige Frie-skole udi Ihlen ved Trondhiem betreffende». Dagens skole ble bygd i 1921.

Ila skole arbeidet med å bygge opp en bevissthet rundt egen og andres kulturelle identitet. Mange elever på norske skoler har flere kulturelle identiteter eller én kompleks identitet.

Drøft

Hvordan kan skolen legge til rette for at alle elever kan finne igjen ulike deler av sin identitet på skolen? Hvordan kan skolen bekrefte elevenes sammensatte identiteter?

Har en person flere identiteter eller én kompleks identitet? Se identitetsøvelse på side 95.

BENJAMIN
PRISEN
2003

Fjell skole

JURYEN SIER: «Imponerende kreativitet og nytenkning, hvor for eksempel sjetteklassingene analyserer barnebøker for å vurdere rasisme.»

Hver skoledag teller på Fjell

Hele skoleåret, hver dag, har Fjell skole forsøkt å gjøre den antirasistiske tankegangen synlig.

Det var undervisningsplanens helhetlige tankegang som i særlig grad fikk juryen for Benjaminprisen til å feste seg ved Fjell skole. Den daglige undervisningen i ulike fag kan nemlig utnyttes. Juryen framhevet kreativitet og nytenkning. Som at sjetteklassingene analyserer barnebøker for å vurdere rasisme i skriftlig litteratur, mens yngre trinn introduseres for ulike alfabet og skriftspråk.

Begynte lenge før

Fjell skoles engasjement og allsidige aktiviteter i arbeidet mot rasisme og diskriminering hadde allerede vart i nesten to tiår da de fikk Benjaminprisen for 2003. I 1986 begynte skolen å arbeide med disse temaene. Arbeidet ble forankret i skolens årsplaner og gjennomarbeidet som et resultat av dialog mellom lærere, elever og foreldre.

Aktivitetene foregår på flere nivå: i den enkelte klassen, på skolen som helhet og i samarbeid med lokalmiljøet, det være seg naboskolen eller andre bydelsinstitusjoner som sykehjem, barnehage og introduksjonssenteret for voksne. Gjennom et skoleutvekslingsprosjekt med skoler på Balkan er engasjementet dessuten internasjonalt i teori og praksis.

Antirasistiske markeringer, men undervisning teller mest

Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet tildelte prisen til skolen. Under tilstillingen var pressen også til stede. NTBs journalist fanget opp denne uttalelsen, fra 12 år gamle Abu Bakir: «Det er veldig trygt og godt å gå på Fjell skole i Drammen. Her er det ikkeno' slåssing og ikkeno' mobbing og ikkeno' rasisme.» Sjuendeklassingen la til: «Jeg syns det er

greit og bra at vi fikk Benjaminprisen. Jeg syns vi fortjente den, fordi vi har arbeidet veldig mye med dette.»

I likhet med flere skoler markerer Fjell i løpet av året særlige dager for å bekjempe fordommer. På FN-dagen søker vinneren å vise fram skolens flerkulturelle ressurser med barnetog i bydelen. På Holocaustdagen minnes uskyldige ofre med fakler og levende lys i skolegården. Forestillinger med musikk, dans og drama blir også benyttet bevisst som antirasistiske markeringer.

«Her er det ikkeno' slåssing og ikkeno' mobbing og ikkeno' rasisme.»

Men helheten teller mest. Til sammen vitner vinnerens undervisning og aktiviteter om en dyp forpliktelse til den nødvendige og varige prosessen for å holde læringskanalene i vigør og årvåkenheten i live.

Etter Benjaminprisen

Fjell bydel er kjent for sitt flerkulturelle preg. Mange av innbyggerne i bydelen har bakgrunn fra andre land og verdensdeler. Skolekretsen er preget av blokk- og eneboligmiljø. Den flerkulturelle befolkningssammensetningen i Fjell skolekrets

gir ingen grunn til å ha lave forventninger, verken til hva Fjell skole kan utrette, eller til hva barn og elever med innvandrerbakgrunn kan lykkes med i læringsløpet sitt. Heller tvert imot, mener skolen.

Forskning viser at forventningene som stilles til barn og elever, virker inn på skoleresultatene deres. Den største trusselen mot barn og unges læring og utvikling er en kombinasjon av lave forventninger og mangelfull opplæring. Fjell skole arbeider fortsatt mye med å skape en skole som favner integrering, inkludering og stor vekt på det faglige. I 2008 startet et stort prosjekt i drammensskolen: «Norges beste skole».

Målet var å løfte elevmassen til et høyere nivå enn det levekårsindeks og foreldrenes utdanningsnivå skulle tilsi. Og resultatene for elevene ligger nå over landsgjennomsnittet, både i den nasjonale elevundersøkelsen og på nasjonale prøver og i eksamensresultater.

Drammensskolens felles kompetansebase har gitt Fjells ansatte viktig kunnskap og kompetanse i arbeidet med å skape en skole hvor inkludering og integrering forblir viktige fellestemaer.

I møte med eleven trengs nye verktøy for å komme fra verdier og ønsker til noe konkret. Fjell skole har de siste årene arbeidet i det som kalles SmartOppvekst. Sentralt står medvirkning, anerkjennelse, vekt på relasjoner og trening på disse egenskapene. I dette arbeidet er inkludering og integrering innlemmet, med en anerkjennelse for at målet er å leve i et felles samfunn og ikke i parallellsamfunn.

Kompetansen i Smart oppvekst er bygget i samarbeid med Smartsenter, i regi av Re kommune. Dette arbeidet har gitt gode resultater på elevundersøkelsen. Elevene synes de har et godt skolemiljø. Skolen har på tross av sin størrelse svært lite mobbing, dette kobles til det arbeidet som skjer gjennom hverdagslæringen som hver enkelt lærer gjennomfører sammen med elevene sine.

Fjell skole

Fjell skole er en av Drammens største barneskoler, og ligger i bydelen Fjell. Skolen har cirka 600 elever, fra 1. til 7. trinn. Et flertall av elevene har en flerkulturell bakgrunn. Skolen har også mottaksklasse for 5. til 7. trinn, for nyankomne innvandrere i Drammens-området. Mesteparten av elevene holder i 2018 til i midlertidige lokaler i påvente av at ny skole skal bygges. Mye av skolen som ble bygget tidlig på 70-tallet, er revet. Den ikoniske flaggveggen er ikke lenger å se. «Nye Fjell skole» skal stå klar i 2020. Den vil ha tilgang til en stor idrettshall og et felles bydels- og skolebibliotek.

BENJAMIN
PRISEN
2002

Sunndal vidaregåande skole

JURYEN SIER: «Elever og lærere fortjener honnør for å ta begynnende uro på alvor.»

Det var bråk på dansefestane

På Sunndal skole såg dei at noko måtte gjerast med konfliktane mellom ungdommane i bygda.

Det starta med dansefestane. Hausten 2001 registrerte skoleleiinga at det var uro i lokalsamfunnet, der industristaden Sunndalsøra er sentrum. Ungdom med ulik bakgrunn, der skiljelinjene blei trekte opp ut frå etnisitet, støyte saman på fest fleire helger på rad. Hendingane fekk negative oppslag i lokalavisene. Fleire av dei involverte ungdommane var elevar ved skolen. Innslag av vald gjorde situasjonen alvorleg.

Fleirkultur i mange år

Sunndal kommune er eit lokalsamfunn med stort innslag av menneske med fleirkulturell bakgrunn. Sidan 1988 har det nesten samanhengande vore drive mottak for asylsøkarar og flyktningar. I 2002 budde om lag 180 personar på det kommunale mottaket. Dei fekk norskopplæring i grunnskole, vidaregåande skole og på det som heitte Internasjonal skole – i dag Sunndal voksenopplæring. Sunndal vidaregåande skole hadde den gongen opplæringsansvaret for unge foreldreause asylsøkarar og flyktningar på grunnskolenivå, slik at dei skulle få vere i eit skolemiljø med norske elevar i same aldersgruppe. Hendingane i 2001 viste at lokalsamfunnet måtte ta grep.

Faglærarar i samfunnsfag tok tak. Skolen fekk aktivert den tverretattelege gruppa i kommunen, forkorta TAG. Gruppa skulle arbeide med førebyggjande tiltak retta mot ungdom, både med og utan fleirkulturell bakgrunn. Frå Sunndal vidaregåande skole møtte rektor saman med elevar frå ulike miljø. Ei intern arbeidsgruppe på skolen skulle i løpet av denne

hausten planlegge og gjennomføre minst eitt førebyggjande tiltak mot rasisme og framandfrykt. Seksjonsleiaren i samfunnsfag, faglærarar i samfunnsfag og to elevrepresentantar utgjorde arbeidsgruppa. Kulturetaten i Sunndal og Ungdommens kommunestyre kom også med. Målet var no at heile lokalsamfunnet skulle involverast.

Elevane si forskning sette tonen

Tiltaka som blei sett i verk på skolen, retta seg særleg mot ungdom: Internasjonal veke i vidaregåande skole vart køyrd saman med grunnskoleveke. Det kom idrettsturneringar, besøk i klassar av flyktningar/asylsøkarar som fortalde sine egne historier, besøk på mottak og i private heimar. Skolen etablerte også diskusjonsforum i klassane. Tillitselevar blei skolerte som «ressurspersonar» for å kunne gjennomføre styrte diskusjonar om rasisme og framandfrykt. Kommunen tok på si side initiativ til eit dagsseminar med tittelen «Frå krigsoffer til rasismeoffer», der eksterne foredragshaldarar vart inviterte.

Samtidig var det intensjonen å nå dei vaksne, både med og utan innvandrabakgrunn. Eit prosjekt i samfunnskunnskap hadde som mål å skaffe kunnskap om det fleirkulturelle Sunndal, og kva utfordringar Sunndal stod overfor. Prosjektet til samfunnsfagselevane hadde knytt til seg mellom andre Aetat, lensmannen og fastbuande flyktningar og innvandarar i Sunndal.

Det viste seg at dei fleste fleirkulturelle syntest å trivast godt, men at få av dei hadde særleg kontakt med den etnisk norske befolkninga på fritida. Undersøkingane avslørte at dei unge med fleirkulturell bakgrunn hadde eit ønske om å få opplæring i norsk på den vidaregåande skolen, der elevane var på deira eigen alder.

Prosjektet viste òg at svært få asylsøkgargrupper var involverte i kriminelle handlingar, men at dei ofte følte seg mistenkeleggjorde på lokale butikkar. Fleire såg Fleirkulturelt forum og Driva Produkter (ASVO-bedrift) som viktige integreringsarenaer, i tillegg til å kunne treffast på skolen, på idrettsanlegga og ved felles kulturelle arrangement.

Konklusjonen var eit spørsmål

Elevprosjektet sin konklusjon var dette spørsmålet: «Kva kan elevane ved Sunndal vidaregåande gjere for å betre integreringa?» Dei foreslo sjølve å arrangere internasjonal veke, etablere fadderordningar og delta som flyktningguidar, og heile tida drive haldningsskapande arbeid og sikre at informasjon og faktakunnskap nådde fram til alle grupper. Undervegs blei den lokale pressa haldne oppdaterte for å nå lokalsamfunnet.

Benjaminprisens jury uttalte at elever og lærarar fortente honnør for å ta uroa på alvor og å møte ho med ein ambisjon om å betre situasjonen, med eit mot til å konfrontere sine egne fordommar og ei vilje til å kome i dialog.

Som prov på det langsiktige perspektivet og den seriøse haldninga på skolen, la juryen vekt på at dei blant anna var blitt inviterte av kommunen til å vere «guidar» og «ressurspersonar» for nykomne flyktningar og asylsøkarar i kommunen: «Dette vitner om Sunndals evne til nytenkning, kreativitet og åpenhet.»

Fleire Benjaminpris-vinnarar har utdanningstilbod for flyktningar som har kort butid i Noreg. Her kan du lese om korleis dette fungerer på Sunndal vidaregåande skole. Sjøvegan, Greveskogen, Hagaløkka, Ila og Fjell er liknande døme.

Drøft

Kjenner du til tiltak i lokalsamfunnet ditt som legg til rette for ungdom med kort butid i Noreg? Kva for bidrag kan nye elevar med minoritetsbakgrunn gi skole- og lokalmiljø?

Kom med forslag til eit tiltak (aktivitet, prosjekt) din skole kunne sette i gang for å fremje fellesskap mellom alle elevar på skolen. Tenk kreativt, og husk at integrering dreier seg om kulturutveksling begge vegar.

Arbeidet pågår framleis

I alle åra etter pristildelinga har skolen lagt stor vekt på å følge opp arbeidet frå 2001 og 2002. Sunndal vidaregåande har markert Internasjonal veke for eigne elevar, tilsette og partnarar, mellom anna ved besøk på Sunndal asylsøkmottak for elevar på vg1. Her har elevane ved sjølvsyn fått innblikk i livet på asylmottaket, og fått vite om kva for økonomisk støtte asylantar tek imot frå storsamfunnet.

I fleire år besøkte avgangselevane på vg3 Internasjonal skole, og hjelpte til med undervisninga for minoritetselavar ved ein av barneskolane i kommunen.

Heilt sidan 1997 har avgangselevane på vg3 hatt tilbod om å reise til konsentrasjonsleirar etter andre verdskrigen. I tillegg har skolen årlege markeringar av Krystallnatta og Holocaustdagen, der alle elevar og tilsette deltar. På arrangementa held elevane sjølve appellane og bidrar med kulturelle innslag. Det kan òg nemnast at skolen, etter tildelinga av Benjaminprisen, etablerte ei flaggborg med flagg frå alle dei nasjonane som var representerte på skolen. Denne tradisjonen har dei halde ved like, ved at skolen kvar haust kjøper inn flagg for nye elevar frå nasjonar som ikkje finn flagget sitt i skolens flaggborg. Flaggborga dannar kvart år ramma rundt markeringa av Holocaustdagen. Mange opplever at flagget identifiserer dei som enkeltindivid og gjer dei meir trygge i det nye landet dei er komne til.

Til Internasjonal veke i 2004 fekk skolen besøk av Marit Hermansen, mor til Benjamin Hermansen, som òg heldt hovudtalen på skolens markering i Sunndal kulturhus. Marit Hermansens tale til ungdommen gjorde stort inntrykk på alle som var til stades. I forkant av arrangementet gjekk elevane og tilsette ved Sunndal vidaregåande skole og Sunndal ungdomsskole i tog for å markere motstand mot rasisme og diskriminering. Meir enn 500 menneske deltok i toget, og arrangementet fekk stor mediedekning i regionen.

Programmet for Internasjonal veke er likevel ikkje like omfattande i dag som tidlegare. Mykje har endra seg sidan tildelinga av Benjaminprisen i 2003, både i Sunndal og i landet elles, og lokalt er ikkje «dei nye» møtt med same skepsis som tidlegare, konstaterer skolen.

Suksessen kjem innanfrå

I Sunndal bur det i dag om lag 400 menneske med fleirkulturell bakgrunn. Gjensidig aksept og respekt oppstår ved at alle bidrar til fellesskapen. Skal ein oppnå suksess, må tiltaka rettast mot det «innvandrarane» sjølve ser som viktigast: å kunne skaffe seg den kompetansen dei treng for å komme seg ut i arbeid og få si eiga inntekt. I dette arbeidet er det mange kreative bidragsytarar.

Sunndal Næringssselskap har i fleire år innlemma elevane ved Sunndal voksenopplæring i sin årlege Innovasjonscamp, der vaksne innvandrarar mellom anna har komme med forslag om at kommunen burde lage ein «kommuneapp» på fleire språk, med informasjon om korleis ein kan ta seg fram som brukarar av kommunale tenester. Skolen og kommunen har hatt nært samarbeid om integrering gjennom fleire tiltak for utdanning og arbeid for nyetablerte innvandrarar.

I 2017 vedtok styresmaktene å avvikle drifta ved Sunndal asylmottak etter nærare 30 års drift. Kommunen taper arbeidsplassar, og eit sterkt kompetansemiljø for integrering står i fare for å smuldre opp. Dette er negativt for lokalmiljøet, som i fleire tiår har lagt ned eit omfattande arbeid for å lykkast med integreringsarbeidet.

«Framleis kjem nye eldsjeler til og driv arbeidet framover.»

Skolen meiner at dersom ein skal lykkast med reell integrering framover, må styresmaktene sikre at kapasiteten for inntak i vidaregåande skole også tar høgde for å få plass til dei vaksne som søker vidaregåande utdanning.

Prisen inspirerte

Tildelinga av Benjaminprisen i 2003 inspirerte til full innsats for integrering av flyktningar og innvandrarar i Sunndal. Skolen vil framleis mobilisere krefter for å hjelpe dei som kjem utanfrå og inn. «Menneske er lokalsamfunnas viktigaste ressurs, og i Sunndal trur vi at vi kan skape eit godt liv for alle», seier skolen.

Ved Sunndal vidaregåande skole er dei stolte over å ha fått Benjaminprisen. Men dei opplever òg at det over tid er utfordrande å halde oppe eit høgt nok trykk på dette arbeidet. I dag, som i 2003, er dei avhengige av å ha eldsjeler som motiverer elevane og tilsette til å gjere den ekstra innsatsen som må til for å lykkast. I dei åra som har gått sidan Sunndal vidaregåande skole fekk prisen, har fleire lokale aktørar ført vidare og utvikla arbeidet for å skape motvekt mot rasistiske haldningar i samfunnet, og for å gjere Sunndal til eit godt samfunn å bu i for alle.

Sunndal vidaregåande skole

Skolen ligg på Nordmøre i Møre og Romsdal, og er ein kombinert vidaregåande skole med om lag 300 elevane.

Pedagogisk materiell til bruk i skolen

For 4. trinn til vidergående skole
og til utviklingsarbeid med personale.

Om undervisningsforslagene

Gjennom 16 år har Benjaminprisen blitt delt ut til skoler som arbeider særskilt godt, systematisk og synlig mot rasisme og diskriminering. Det systematiske og langsiktige arbeidet og den tydelige bevisstheten er avgjørende faktorer for at arbeidet mot rasisme og diskriminering skal lykkes. Å være forskningsbasert oppdatert og å være villig til å la ny kunnskap og kompetanse på feltet forme og endre praksis, kjennetegner også en del av vinner skolenes tilnærminger. Her har skoleledelsen et spesielt ansvar, men også lærernes undervisning står helt sentralt.

Selv om tilnærmingene til feltet har endret seg over tid, kan vi se særlig fire temaer som kommer til uttrykk i vinner skolenes arbeid, og som fortsatt er aktuelle for skoler i dag:

- 1) Mangfoldskompetanse – ønsket om å løfte fram «et gyldig vi» som inkluderer alle skolens elever, med rom for mangfold og forskjellighet, der skolens aktører står samlet om en felles skoleplattform og aktiviteter.
- 2) Rasisme – i form av undervisning og antirasistiske markeringer.
- 3) Identitetsarbeid – fokus på å skape positive identiteter hos elevene i form av representasjon og anerkjennelse av den enkelte.
- 4) Arbeid med språkbruk – en bevissthet rundt språk, særlig skjellsord, og hvordan språk kan ekskludere eller inkludere.

I disse dager arbeides det med et nytt læreplanverk og fagfornyelse. Om kort tid vil Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen erstatte Generell del av læreplanen. Disse fire temaene er sentrale i den nye læreplanens verdigrunnlag.

Siste del av denne publikasjonen presenterer ulike undervisningsforslag til bruk i klasserommet og i samtaler med skolens personale. Alle forslagene kan brukes fra 4. klasse til VG3, eventuelt med tilpasninger for din elevgruppe. Vi håper at materialet kan være til inspirasjon for lærere, skoleledere og andre i undervisnings- og utviklingsarbeid med fokus på rasisme og diskriminering.

Mangfoldskompetanse

Å skape et miljø der mangfold anerkjennes og er en ressurs

Eleverrådslederen på Løkenåsen skole 2017–18, Kanjath Mohanraj, sa følgende: «Det skaper et større fellesskap at vi møter andre som er ulike oss. Når folk er annerledes, lærer du mye mer.»

En slik omfavnelse av ulikhet er befriende! Hvordan kan vi fremme en slik åpen holdning i skolemiljøet? Hvordan jobbe for å bygge fellesskap der forskjellighet verdsettes og mangfold blir ansett som det normale?

I dagens samfunn er individualitet og originalitet idealet, men samtidig vet vi at mange unge opplever et sterkt konformitetspress. I skolemiljøene er det ofte skarpe normer for hva som er «normalt» og hva som er «annerledes» eller «rart». Hva eller hvem som er «innafor», er det gjerne noen trendsettere som bestemmer. Ofte faller mange utenfor, av mange ulike grunner. Hva kan vi gjøre for å motvirke et slikt press og heller skape et miljø som heier fram mangfold? Hvordan kan vi skape et «gyldig vi» som inkluderer og ikke støter ut?

Å bygge slike holdninger krever langsiktig og bredt arbeid, men er viktig fokus i forebyggende arbeid både mot utenforskap, rasisme og gruppefiendtlighet.

Workshop og samtalestarter for skolens personale

Mål:

Å sette i gang refleksjon og dialog om hvordan skolen som helhet kan styrke elevenes mangfoldskompetanse.

Gjennom arbeid med skolekultur og undervisning kan ansatte styrke elevenes mangfoldskompetanse. Et slikt fokus for skolen er i tråd med læreplanens Verdigrunnlag i Overordnet del, særlig underkapitlene «Identitet og kulturelt mangfold» og «Demokrati og medvirkning». Alle øktene kan gjennomføres først i mindre grupper og så løftes opp i plenum. Det er ledelsens ansvar å videreføre personalets refleksjoner og avgjørelser, slik at det blir en del av skolens utviklingsarbeid.

1. Utforskende samtale: Hva er mangfold? Hvordan kan mangfold berike oss og utfordre oss?

Refleksjonsspørsmål:

- Hva betyr egentlig mangfold?
- Hva ville være det motsatte av mangfold?
- Hva kan være positivt, og hva kan eventuelt være utfordrende med mangfold?
- Hvorfor opplever noen mangfold som en trussel?
- Har vi en skole som anerkjenner mangfoldet hos elevene og de ansatte? Begrunn.
- Hvordan bruker vi mangfoldet som en ressurs i skolens virke?

2. Utforskende samtale: Hvorfor har vi mennesker en tendens til å være avvisende mot det som er annerledes?

Refleksjonsspørsmål:

- Hvorfor er mennesker ofte skeptiske til det som er annerledes?
- Hva vil det si å være normal? Hvem kan egentlig definere hva som er «normalt» og hva som er «annerledes»? Finnes det noe gyldig begrep om «normalitet»?
- Hvordan kan man eventuelt trene åpenhet for mangfold?
- Samfunnet vil alltid være mangfoldig. Elevene skal øves i å kunne møte dette mangfoldet med et demokratisk sinnelag (jf. Overordnet del av læreplanen). Hva skal til for å leve godt sammen selv om vi er ulike?

3. Fokus på profesjonsfellesskapets arbeid:

Diskuter følgende spørsmål i grupper:

- Hvordan kan arbeid i fagene bidra til mangfoldskompetanse?
- Hvordan kan læreres klasseledelse og valg av arbeidsformer fremme aksept for mangfold?
- Hvordan kan aktiviteter på klasse- og skolenivå bidra til å skape et «vi» som inkluderer alle?

4. Ulike, men like mye verdt: Å bygge gode fellesskap basert på mangfold

En skole kan preges av ulike former for mangfold, men mangfoldet er alltid til stede. Eksempler på mangfold som kan prege en skolekultur, er for eksempel: sport og gamer-kultur, funksjonsvariasjoner, alder (barn og voksne), kjønnsmangfold, språk, sosial bakgrunn, osv.

- Oppgave individuelt: Be deltakerne tenke gjennom hvilke ulike fellesskap de føler de er, eller har vært, en del av. Skriv det ned. Hva er det som skaper/skapte en følelse av fellesskap i de ulike sammenhengene?
- Oppgave i grupper: Snakk sammen og del erfaringer. Hvordan kan vi skape fellesskap på tvers av eksisterende grupper på skolen? Hvordan bygger vi fellesskap som ikke er basert på likhet? Hva kan skape fellesskapsfølelse og bygge bro over forskjeller?

Refleksjonssamtalene kan også gjennomføres med elevene på skolen for å skape bevissthet om og anerkjennelse av ulike typer mangfold.

Rasisme

I Antirasistisk senter rapport fra 2017, «De vil ikke leke med meg fordi jeg er brun», uttaler en av respondentene at det var først som voksen at hun ble klar over at det som hadde skjedd på skolen, var rasisme. Rasisme hadde i liten grad blitt tatt opp som hverdagsfenomen. Det er kanskje litt vanskelig å bruke et ord som har vært utgangspunkt for de verste overgrepene i moderne historie. Men hverdagsrasismen henger sammen med de ekstreme rasistiske handlingene, og lærere står i en unik posisjon til å lære elevene å gjenkjenne rasismen i dagens populærkultur, i ord og handlinger, på sosiale medier og i møter mellom mennesker.

Undervisningsforslag 1: Hverdagsrasisme

Mål:

- Elevene skal kjenne til begrepene hverdagsrasisme, mikroagresjon, diskriminering og fordommer og kunne knytte dem til konkrete eksempler.
- Elevene skal kjenne igjen handlinger og ytringer som er fremmedgjørende og rasistiske.

Tidsbruk: 2 skoletimer

Forberedelser og materiell:

- Sett deg godt inn i undervisningsopplegget og i begrepene som er tema for undervisningsopplegget.
- Elevark for undervisningsforslag 1. Nedenfor er det beskrevet to alternative måter å gjennomføre gruppeoppgaven på. Antall elevark du trenger, er avhengig av hvordan du vil gjennomføre oppgaven. På lavere trinn anbefaler vi å bruke bare ett ark, på høyere trinn et ark til hver gruppe. Elevarket finner du under dette undervisningsopplegget.
- Lærere på 4.–5. trinn kan velge bort utsagn/situasjoner i elevarket som de ikke synes passer for aldersgruppen.

Sentrale begreper og forklaring:

Begrepene forklart under må ikke nødvendigvis sees på som ulike typer rasisme. De fleste rasistiske utsagn og handlinger vil falle inn under flere av kategoriene eller kanskje ikke være rasistiske. Målet med oppgaven er ikke først og fremst at elevene skal sortere lappene riktig eller galt, men at de gjennom øvelsene og refleksjon skal bli i stand til å anerkjenne og gjenkjenne ulike uttrykk for rasisme.

Hverdagsrasisme:

Forklaring: Hverdagsrasisme er ytringer og handlinger som er rasistiske (anser noen som mindre verdt) som skjer i vanlige situasjoner. Det er enkeltpersoner som sier/gjør det, og ikke fordi de selv mener at de er rasister eller tilhører en rasistisk organisasjon (f.eks. nynazister). **Eksempel:** En hvit person flytter seg fra setet sitt på bussen når en svart person setter seg ved siden av. Hun flytter seg fordi den andre er svart.

Mikroagresjon:

Forklaring: Ytringer og handlinger som påpeker en persons annerledeshet, uten at man nødvendigvis mente det sånn. Ofte knyttet til fordommer og stereotype oppfatninger, basert på religion, hudfarge, kultur, kjønn, etnisitet m.m. **Eksempel:** At man uttrykker overraskelse når en muslimsk kvinne snakker flytende norsk. Eller når man vil ta på håret til noen med afro.

Fordommer:

Forklaring: Holdninger og antagelser, ofte negative, om et menneske basert på dennes gruppetilhørighet (kultur, religion, kjønn, etnisitet m.m.) **Eksempel:** At en lærer antar/tenker at jenter som bærer hijab, utsettes for tvang i hjemmet.

Diskriminering:

Forklaring: Negativ og usaklig forskjellsbehandling av personer eller grupper på grunn av etnisitet, religion, kjønn, legning, m.m.

Eksempel: En arbeidsgiver skal intervju personer som søker på en jobb. Arbeidsgiver lar være å kalle inn arbeidssøkere med navn som ikke er sett på som tradisjonelt norske.

Oppstart:

Reflekter over spørsmålene. Benytt gjerne IGP (individuell – gruppe – plenum) for å aktivisere flest mulig.

- Hva er rasisme?
- Finnes det ulike former for rasisme?
- Finnes det rasisme i Norge?
- Finnes det rasisme på skolen vår?

Skriv ned noen av svarene som stikkord eller i et tankekart. Digitale klasser kan bruke verktøy som Padlet og Answergarden.

Elevaktiviteter:

Introduser klassen for det overordnede begrepet hverdagsrasisme. Bruk kulepunktene som utgangspunkt både for din introduksjon og for diskusjon i klassen.

- Rasisme er et ord mange er redd for å ta i bruk fordi det er så «stygt». Ordet blir forbundet med hat, vold og ulike former for ekstreme holdninger, ytringer og handlinger. Mange tenker nok at «det her er vel ikke så alvorlig at det er snakk om rasisme». I redsel for å overdrive brukes andre, «snillere» ord.
- Det foregår rasisme i Norge. Men vi liker ikke å snakke om at rasisme forekommer, vi liker ikke å kalle det rasisme, og mye av rasismen som foregår, er usynlig for det store flertallet av befolkningen.
- Den formen for rasisme som er mest utbredt i Norge i dag, er den såkalte hverdagsrasismen. Hverdagsrasisme handler om at vi mer eller mindre bevisst skiller mellom majoritetsbefolkningen («oss») og minoritetsbefolkningen («dem»). Hverdagsrasisme er ofte tilsynelatende uskyldige kommentarer og handlinger. Den foregår i klasserommet, i skolegården, på arbeidsplassen, på gaten, i butikken, i politikken, i idretten, på nett, i filmer og i mange andre sammenhenger.
- Selve begrepet hverdagsrasisme blir ofte kritisert fordi det er med på å ufarliggjøre rasisme. Hverdagsrasisme er langt fra ufarlig fordi den er mer akseptert – ofte er den heller ikke anerkjent som rasisme i det hele tatt.
- Hverdagsrasisme er vondt for dem som blir utsatt for det. De blir stadig minnet på at de skiller seg fra majoritetsbefolkningen, og de opplever en kollisjon mellom andres syn på dem og egen identitetsopplevelse.

Gruppeoppgave:

- Tegn opp fem kolonner på tavla og gi dem følgende overskrifter: Hverdagsrasisme, Mikro-aggresjon, Fordommer, Diskriminering og Uproblematisk. Gå grundig gjennom begrepene i listen sammen med elevene. Skriv dem opp på tavla eller heng dem opp i klasserommet. Bruk tid på å snakke om eksemplene, og diskuter med elevene hvorfor eksemplene viser en form for rasisme, og hvorfor det oppleves sårende for dem som blir utsatt for det.
- Del klassen i små grupper. Fortell elevene at de nå skal få utdelt en del lapper. På hver av lappene står det et utsagn eller beskrivelse av en situasjon som personer blant minoritetsbefolkningen ofte blir møtt med. Eksemplene de vil få utdelt, viser eksempler på både mikroaggresjon, fordommer og diskriminering. Noen av eksemplene er åpenbart rasistiske, mens andre er mindre åpenbare. Felles for alle eksemplene er at de kan kategoriseres som hverdagsrasisme fordi mange av dem som blir utsatt for det, føler seg krenket.

- Du kan velge om hver gruppe skal få alle lappene på Elevarket og selv klippe ut lappene, eller om du på forhånd klipper ut lappene fra et Elevark og fordeler dem likt mellom gruppene. Du kan også differensiere oppgaven ved å dele ut flere/færre avhengig av trinn og elevmasse.

- Gruppene skal lese hva som står på lappene de har fått utdelt. For hver lapp skal de diskutere følgende spørsmål:
 - Hvem tror dere får høre slike utsagn eller opplever situasjoner som er beskrevet på lappen?
 - Hvorfor tror dere folk kommer med slike utsagn?
 - Hva er det ved utsagnet eller handlingen som gjør at det kan oppleves sårende?
 - Er det noe ved dette utsagnet/bildet som kan defineres som rasistisk?
 - Elevene skal til slutt sortere lappene i de fem ulike kategoriene.

- Etter aktiviteten skal gruppene etter tur komme fram til tavla, lese opp det som står på lappen og fortelle hva de har diskutert og kommet fram til. Til slutt henger de lappene opp på tavla under den kategorien de mener er riktig.

- Om du har valgt å dele ut ett elevark til hver gruppe, kan hver gruppe velge to eksempler for hver av de fire kategoriene. Har du fordelt lappene fra et elevark på hele klassen, presenterer gruppa alle lappene den har fått utdelt.

- La elevene i klassen få mulighet til å diskutere og komme med innspill til det som blir presentert ved tavla. Er de enige? Kjenner de til lignende eksempler? Kjenner de til at lignende tilfeller har forekommet? Bruk gjerne ekstra tid på diskusjon når lapper blir kategorisert som «Uproblematisk». Få fram argumentene bak valget og eventuelle motargumenter fra medelevene.

Oppsummering:

Når alle gruppene har hengt opp sine lapper, kan du åpne for at elevene får komme med innspill og spørsmål. Her er noen forslag til spørsmål som kan sette i gang diskusjon:

- Tror dere noen av eksemplene kunne blitt sagt på vår skole?
- Hva er det som bestemmer hva som er greit å si? At den som sier det, ikke mener det vondt, eller at den som hører det, blir lei seg?
- Er alt greit å si så lenge det ikke er vondt ment?
- Hvorfor er mange opptatt av å dele mennesker inn i gruppene «vi» og «dem»?
- Hvorfor er hverdagsrasisme en alvorlig form for rasisme?
- Hvordan kan vi jobbe mot hverdagsrasisme både på vår skole og i samfunnet for øvrig?

På slutten av økten kan du hente fram igjen stikkordene/tankekartet fra oppstarten. Les noen av svarene du ga på spørsmålene:

- Hva er rasisme?
- Finnes det ulike former for rasisme?
- Finnes det rasisme i Norge?
- Finnes det rasisme på skolen vår?

Spør om det er noen som har endret mening, eller ønsker å fjerne noen svar eller legge til noen nye.

Avslutt økten med å reflektere over hva dere har lært av denne økten:

- Har dere lært noen nye begreper?
- Har dere forandret mening om hva rasisme er?
- Er dere bedre i stand til å gjenkjenne små kommentarer og handlinger som rasisme?

Elevark til undervisningsforslag 1

– Hei! Hva heter du? – Abdi – Å, kult! Er du fra Afrika?	– Hvor kommer du fra, da? – Fra Oslo. – Ja, men hvor kommer du egentlig fra?	– Muslimene tar snart over landet vårt.
– Kan jeg få kjenne på håret ditt? Det er så morsomt å ta på!	– Kommer du fra Afrika? Kan ikke du vise meg en dans? Dere har jo så mye rytme i kroppen!	– Du har blitt veldig flink til å snakke norsk! Hvor lenge har du egentlig bodd her? – Jeg ble født her.
– Ser du like godt som oss andre, siden du har sånne skrå øyne?	– Bor dere samer i lavvo hele året?	– Er dere fattige? Sånne som dere jobber jo ikke.
– Tvinger faren din deg til å bruke hijab?	– Får du lov til å gifte deg med hvem du vil?	– Skulle du ikke heller ønske du var hvit?
– Det må være kaldt for deg her i Norge. Du er vel ikke vant til det der du kommer fra?	– Er ikke du jøde? Hvorfor hater dere egentlig muslimer?	– En hund som blir født i en stall, kan aldri bli hest. (Barn av innvandrere kan aldri bli helt norske)
– Hvorfor går du i 17. mai-tog når du ikke er norsk?	– Hvorfor går utenlandske gutter alltid sammen i gjenger?	I 2015 ønsket USAs president å stenge grensene for muslimer.
Innvandrere gidder ikke å lære seg norsk.	– Hva er galt med ordet neger? Det betyr jo bare svart.	– Sånne asiatiske jenter er pene.
En svart mann ble stoppet av politiet 17 ganger på tre uker, mistenkt for å ha stjålet sykkel sin, som var av en dyr modell.	– Du er ganske flink på skolen til å være tater.	– Islam er en terroristreligion.
Nordmenn med mørk hud opplever at de blir kontrollert oftere av tollerne på flyplassen enn hvite nordmenn.		– Kan du spise svin? Men er ikke du muslim, da?
– Hvis du vil jobbe som telefonseiger her hos oss, må du nok bytte til et norsk navn.	– Er du ikke litt misunnelig på at jeg kan spise svin når du ikke kan?	– Samer er sånne som driver med reinsdyr.
– Beklager, men vi ansetter ikke personer som er mørke i huden.	– Jeg er ikke rasist, men ...	– Hvorfor bruker du turban?
Personer med navn som ikke er «typisk norske», opplever at det er vanskeligere for dem å bli kalt inn til jobbintervju enn personer med tradisjonelle norske navn.	Personer med mørk hud får sjeldnere hovedroller i teater, film og TV-serier enn personer med hvit hud.	Kvinner med mørk hud som er ute på byen i helgene, opplever å bli tatt for å være prostituerte.
Er du polakk? Hadde du giddet å male rommet mitt i kveld, eller?	Personer med mørk hud som er høyt utdannet (f.eks. leger, ingeniører) har ofte problemer med å få seg jobb i Norge.	Personer med mørk hud opplever ofte at folk med hvit hud snakker ekstra høyt og langsomt til dem.
Innvandrere eller personer med innvandrerbakgrunn opplever noen ganger at etnisk norske personer ikke ønsker å leie ut leiligheten sin til dem.	En del barn med innvandrerbakgrunn opplever at lærere behandler dem annerledes enn etnisk norske barn.	I butikker og bakerier selges det bakverk med navnet «Negerboller».

Undervisningsforslag 2: «Norsk nok?»

Mål for timen:

Eleven kan

- Samtale om hva det vil si å være norsk.
- Gi eksempler på hvordan ulike oppfatninger av hva det vil si å være «norsk nok», kan komme til uttrykk gjennom rasisme, mikroagresjoner, fordommer og diskriminering.
- Gjenkjenne/gi eksempler på rasisme i hverdagslige former.

Tidsbruk: Anbefalt 2–5 skoletimer, bruk gjerne en skoletime på hver tekst med tilhørende oppgavesett. Kan tilpasses, det er fullt mulig å plukke ut og jobbe med deler av opplegget.

Forberedelser og materiell:

- Sett deg godt inn i de sentrale begrepene (se undervisningsforslag 1). Les gjennom opplegget, og gjør en vurdering av hvilke tekster og oppgaver du ønsker å jobbe med. Det anbefales å følge rekkefølgen på tekstene fra 1–5, da de følger en tematisk progresjon: Etter hvert som elevene arbeider med tekstene og refleksjonsoppgavene, vil de få flere knagger å henge den neste teksten på.
- Skriv ut tekster til diskusjon og oppgaver dersom du vil at elevene skal lese tekstene selv (individuelt eller i grupper). Alternativt kan tekstene leses høyt i fellesskap, fra smarttavle/projektor.
 - Mediesak om å være «norsk nok»
 - Case fra et barns hverdag
 - Mediesak om å søke jobb med utenlandsk navn
 - Utdrag fra kong Haralds tale
- Du vil også trenge A3-ark, post it-lapper og skrivesaker/PC/nettbrett.
- Digitale skoler/klasser kan gjerne gjøre en forundersøkelse av holdninger og meninger på skolen/i klassen i forkant av arbeidet. Bruk for eksempel Office Forms, Google Forms, Mentimeter e.l., med spørsmål rundt hva rasisme er, og i hvilken grad de mener rasisme er et problem på skolen/i Norge. Denne kan hentes fram igjen etter endt undervisning.

Oppstart:

Få fram elevenes forkunnskaper og tanker: Hva vil det si å være norsk? Gjør en idémyldring på tavle i fellesskap, eller la elevene lage tankekart. Ta en muntlig gjennomgang av elevenes tanker om spørsmålet. Få fram ulike synspunkter i elevgruppa rundt det som kommer opp i gruppa. Understrek at du ikke sitter med fasiten.

Skriv ned kriteriene elevene har kommet fram til, på post it-lapper. Fest dem på en plakat med tittel «Å være norsk», som dere henger opp i klasserommet før dere jobber videre. Digitale klasser kan gjøre dette i verktøy som Padlet eller Answergarden.

Elevaktiviteter:

Nå skal elevene jobbe med de fire tekstene. De omhandler alle på hver sitt vis hvordan ideer om norskhet kan utlede bevisste og ubevisste, eksplisitte og implisitte rasistiske ytringer og handlinger. Oppgavene kan løses muntlig eller skriftlig, individuelt, i læringspar, grupper eller i klassesamtale. Det anbefales å følge rekkefølgen på tekstene fra 1–5, da de følger en tematisk progresjon: Etter hvert som de arbeider med tekstene og refleksjonsoppgavene, vil de få flere knagger å henge den neste teksten på.

Avslutt arbeidet med hver tekst med en felles gjennomgang av elevenes svar. Vær åpen for uenigheter og diskusjon. I klassesamtalene er det viktig å få fram at rasistiske ytringer og handlinger ikke er begrenset til å villede rasistiske og eksplisitte krenkelser.

Oppsummering:

Hent fram igjen plakaten med post it-lapper fra oppstarten av innlegget. Les opp kriteriene elevene framsatte. Diskuter om noen av disse kriteriene for norskhet kan finnes igjen i noen av de fire tekstene de har jobbet med. Kan tanker om hva det vil si å være «norsk nok» være årsak til noen rasistiske ytringer og handlinger?

Spør om det er noen som har endret mening. Diskuter om det er noen av lappene de vil fjerne, eller om det er nye kriterier de ønsker å legge til. Gjør endringene på plakaten eller den digitale plattformen dere brukte.

Med eldre mellomtrinns elever kan du nå også velge å introdusere begrepene hverdagsrasisme, mikroagresjoner, fordommer og diskriminering for elevene. Se begrepsskjema i undervisningsopplegg 1.

Hold en avsluttende klassesamtale der du stiller følgende spørsmål:

- Hva er rasisme?
- Kan dere gi eksempler på uttrykk og handlinger som ikke er vondt ment, men likevel oppleves som krenkende og rasistiske?
- Hva eller hvem avgjør om en ytring eller handling er rasistisk eller ikke?
- Hva mener dere avgjør om en person kan kalle seg norsk?

Elevene har nå jobbet med ulike problemstillinger knyttet til hverdagsrasisme. Hvis dere valgte å gjøre forundersøkelsen om rasisme i klassen/på skolen, kan denne hentes fram igjen nå. Ta den på nytt for å se om elevenes forståelse av rasisme har endret seg. Snakk om resultatene sammen.

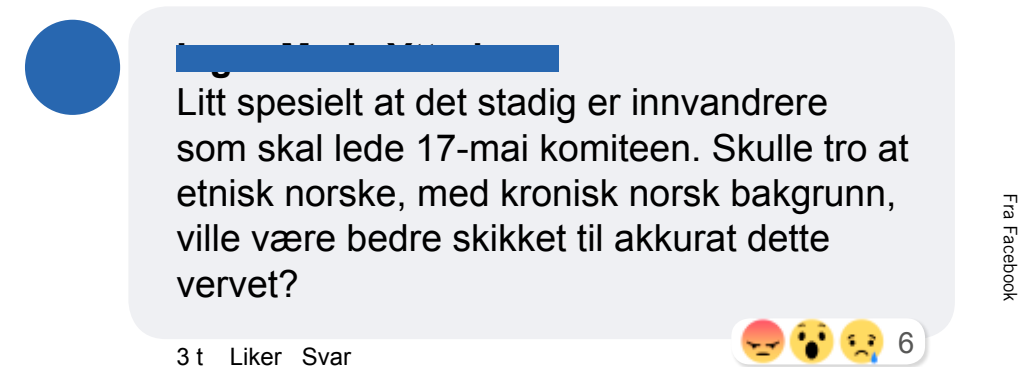
Etterarbeid:

For mange, både elever og lærere, kan det være vanskelig å gjenkjenne rasismen i den hverdagslige og nære enden av skalaen. Når vi vet at avsenderen ofte ikke mener vondt – er det da rasisme? Er det ikke grenser for hva man skal la seg krenke av? Det kan også være vanskelig å snakke om hverdagsrasisme fordi man er redd for å «utvanne» begrepet og bagatellisere eller glemme de store historiske hendelsene. Ta derfor gjerne erfaringene og resultatene fra dette opplegget med i videre utviklingsarbeid på team og på skolen.

Vedlegg til undervisningsforslag 2: Fem tekster og oppgavesett til elevarbeid

TEKST 1: Mediesak om å være «norsk nok»

Høsten 2018 ble det klart at Oslos varaordfører, Kamzy Gunaratnam, skulle være lederen av 17. mai-komiteen i 2019. Gunaratnam ble født i Sri Lanka og kom til Norge da hun var tre år gammel. Hun er oppvokst i Groruddalen i Oslo. Like etter utnevnelsen til leder for 17. mai-komiteen ble det lagt ut et innlegg på Facebook, hvor avsenderen mente at dette var et dårlig valg. Hvorfor? Fordi avsenderen mente at Gunaratnam ikke er norsk nok til å lede feiringen av Norges nasjonaldag.

Oppgaver:

1. Hvorfor tror du avsenderen mener at det er viktig at en 17. mai-leder er «norsk nok»?
2. Hva kan være forklaringer på at noen mener at Gunaratnam ikke er «norsk nok»?
3. Hva tror du avsenderen legger i uttrykket «kronisk norsk bakgrunn»?
4. Hva synes du om kommentaren? Vil du si at den er rasistisk, fordomsfull eller uproblematisk? Begrunn svaret ditt.
5. Hvordan ville du svart på denne Facebook-kommentaren? Skriv en kort kommentar.

Til info for læreren: https://www.nrk.no/norge/frp-politiker-mener_kronisk-norsk_-heller-bor-lede-17.-mai-komiteen-1.14278472

TEKST 2: Case fra hverdagen

Skrevet av: Mari Erstad

Tenk deg at dette var en dag i ditt liv:

Du står opp, kler på deg, spiser frokost og går ut. Når du kommer på bussen, setter du deg ned ved siden av en dame. Idet du setter deg, reiser damen seg opp og setter seg på en annen plass. Når du kommer av bussen, går du innom butikken for å kjøpe deg en skolebolle. De ansatte følger godt med på deg når du beveger deg i butikken, og du lurer på om ikke den ene ansatte følger etter deg?

Fremme på skolen får en ny vikar øye på deg. Idet hun går forbi deg, begynner hun å rufse deg i håret. Hun ler og sier: «Jeg elsker sånt hår, det er så morsomt å ta på!»

I første time har dere samfunnsfag. Dere lærer om ulike land og kulturer. Læreren spør om ikke du kan fortelle litt om din kultur, den er jo så spennende!

Senere på dagen skal klassen ønske seg roller til skoleavslutningen. Læreren kommer bort til deg, smiler og sier lavt: «Jeg håper du melder deg på dansegruppa. Jeg er helt sikker på at du er kjempeflink til å danse! Dere har jo så mye rytme i kroppen!»

Mens du venter på bussen hjem, begynner en gammel mann å prate til deg. Han snakker ekstra høyt og sakte, og spør om du er glad for at snøen har kommet. Når du svarer, blir han overrasket: «Så flink du er til å snakke norsk! Har du bodd lenge i Norge?»

På ettermiddagen drar du på fotballtrening. Dere har fått ny trener. Alle spillerne introduserer seg med navn og forteller litt om hvor i byen de kommer fra. Når du har presentert deg, spør fotballtreneren: «Og hvor kommer du fra?» Du svarer at du kommer fra her i byen, men fotballtreneren sier: «Men hvor kommer du egentlig fra?» Hva mener du? svarer du. «Hvor kommer foreldrene dine fra?» svarer han.

Når du kommer hjem, stiller du deg foran speilet. Du ser speilbildet ditt – du ser en du kjenner. En som er som alle andre. En som er norsk. Men hva så alle disse menneskene som du møtte i løpet av denne dagen?

Oppgaver:

1. Hva får vi vite om hovedpersonen etter å ha lest denne fortellingen? Tegn og beskriv.
2. Hvorfor tror du damen på bussen flyttet seg?
3. Er det noen av opplevelsene eller utsagnene du tenker er rasistiske? Begrunn.
4. Hvorfor tror du læreren er så sikker på at hovedpersonen er flink til å danse?
5. Er det noen av utsagnene som kan oppleves som rasistiske, selv om den som sier dem ikke mener noe vondt? Begrunn.
6. Hvilke opplevelser og utsagn fra denne dagen tror du:
 - a. Kan være med på å gi hovedpersonen en følelse av å være annerledes?
 - b. Kan være med på å gi hovedpersonen en vond følelse?
7. Tenk deg at du er hovedpersonen. Vel hjemme vil du skrive om det du har opplevd i dagboken din. Skriv hovedpersonens dagbokinnlegg for denne dagen. Hva følte du under opplevelsene denne dagen?

TEKST 3: Å søke jobb med et navn som ikke er tradisjonelt norsk

Kilde: <https://www.tv2.no/a/9683429/>

Adriana Ruiz kom til Kristiansand da hun var 20 år gammel. Hun er født i Mexico og hadde deler av oppveksten i Venezuela.

Som innvandrер i Norge merket hun at det ikke var lett å skaffe seg jobb.

– For rundt åtte år siden sendte jeg hundrevis av jobbsøknader uten å få svar. Så var det noen som foreslo at jeg burde bytte navnet mitt i søknaden, forteller Adriana til TV 2.

Det var NRK som først omtalte saken.

Da Adriana søkte på en stilling i en klesbutikk, sendte hun to helt like søknader med to forskjellige navn. På den ene søknaden stod det hennes ekte navn, Adriana Ruiz, og på den andre stod det Camilla Hansen.

– Så ble jeg innkalt til jobbintervju som Camilla, og ikke som Adriana. Da skjønnte jeg at jeg måtte ha mer utdanning og mer kompetanse for å stå sterkere i arbeidslivet, sier Adriana.

Adriana fikk nei på alle jobbsøknader – helt til hun kalte seg Camilla

Oppgaver:

1. Hvorfor tror du arbeidsgivere velger bort jobbsøknader med utenlandsk navn?
2. Tror du dette er et vanlig problem for jobbsøkere med utenlandsk navn?
3. Hva mener Adriana når hun sier i siste avsnitt at hun må ha mer utdanning og kompetanse for å stå sterkere i arbeidslivet?
4. Hva tror du skal til for at jobbsøkere med utenlandsk navn skal stille likestilt på arbeidsmarkedet? Hva må gjøres? Hvem må gjøre det? Skriv en kort og begrunnet oppfordring til arbeidsgivere om ikke å diskriminere arbeidssøkere på bakgrunn av navn, hudfarge eller religion.

TEKST 4: Utdrag fra kong Haralds tale i 2016

Kilde: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/or85j/her-er-kongens-tale-ord-for-ord>

Nordmenn er nordlendinger, trøndere, sørlendinger – og folk fra alle de andre regionene. Nordmenn har også innvandret fra Afghanistan, Pakistan og Polen, Sverige, Somalia og Syria. Mine besteforeldre innvandret fra Danmark og England for 110 år siden.

Det er ikke alltid så lett å si hvor vi er fra, hvilken nasjonalitet vi tilhører. Det vi kaller hjem, er der hjertet vårt er – og det kan ikke alltid plasseres innenfor landegrenser.

Nordmenn er unge og gamle, høye og lave, funksjonsfriske og rullestolbrukere. Stadig flere er over hundre år. Nordmenn er rike, fattige og midt imellom. Nordmenn liker fotball og håndball, klatrer fjelltopper og seiler – mens andre er mest glad i sofaen.

Noen har god selvtillit, mens andre sliter med å tro på at de er gode nok som de er.

Nordmenn jobber i butikk, på sykehus, på oljeplattform. Nordmenn arbeider for at vi skal være trygge, arbeider med å holde landet rent for søppel, og leter etter nye løsninger for en grønn fremtid. Nordmenn dyrker jorda og driver fiske. Nordmenn forsker og lærer bort.

Nordmenn er engasjert ungdom og livserfarne gamle. Nordmenn er enslige, skilte, barnefamilier og gamle ektepar. Nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre.

Nordmenn tror på Gud, Allah, Altet og Ingenting.

Nordmenn liker Grieg og Kygo, Hellbillies og Kari Bremnes.

Med andre ord: Norge er dere.

Norge er oss.

Oppgaver:

- 1. Hva tror du kong Harald ville svart hvis han ble spurt om hva som skal til for å være norsk?
- 2. Hvorfor tror du kong Harald skrev akkurat denne talen? Hva vil han si oss?
- 3. Gjenfortell med dine egne ord: Hvem er norsk ifølge kong Harald?
- 4. Hva har denne talen med rasisme å gjøre? Forklar.

Identitetsarbeid

Arbeid med identitet kan foregå på flere plan. Mange av skolene i dette heftet har valgt å løfte identitetsarbeidet opp på et generelt plan, der elevene skal oppleve at viktige sider ved dem er representert, for eksempel gjennom flagg og språk, og at ulike tradisjoner tas inn i skolens fellesmarkeringer. Dette er tiltak som også styrker elevenes mangfoldskompetanse gjennom at forskjellighet løftes på positivt vis. Identitetsarbeid kan også gjøres i den daglige undervisningen. Under er det et forslag til en økt om å synliggjøre og bygge opp om mangfoldige identiteter.

Identitetskart og mangfoldige identiteter

Mål:

Elevene kan reflektere rundt hva som utgjør egen identitet.
Eleven kan reflektere rundt sin egen og andres identitet som sammensatt og foranderlig.

Tid: 45 minutter

Utstyr:

Ark og penner, filmen *All That We Share* (YouTube)

Om oppgaven:

Denne øvelsen skal elevene først gjøre individuelt fordi identitet kan være svært privat for noen. Generelle og upersonlige spørsmål kan løftes opp i en felles samtale, eller elevene drøfter det i grupper. Da kan elevene selv velge om de vil dele noe personlig i samtalen.

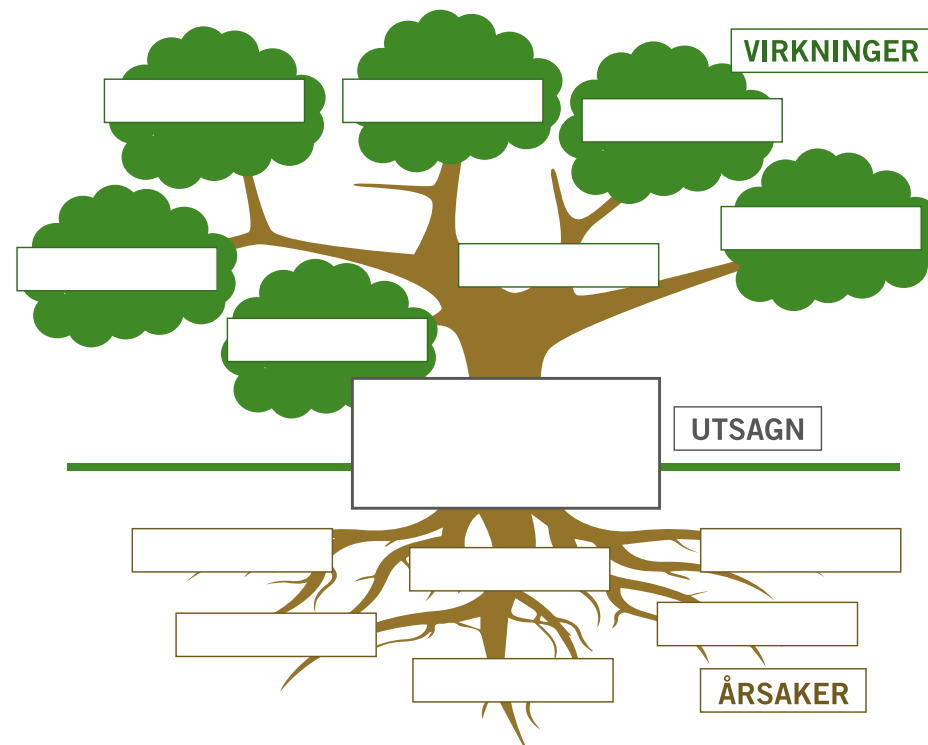
Gjennomføring:

- 1) Alle starter med et blankt ark. Skriv navnet ditt i midten av arket.
- 2) Svar på spørsmålet «Hva utgjør hvem du er?»: Skriv ned alle stikkord du kommer på som du mener utgjør hvem du er. Stikkordene plasseres rundt navnet på arket. Dette er nå ditt identitetskart.
- 3) Tenk på/reflekter og gjør følgende: Til hverdags, hvilke stikkord ser du på som viktigst for hvem du er? Sett en sirkel rundt disse, for eksempel «glad i å være med venner», «elsker filmer», «elev», «gutt», «svensk» osv. Hender det at hva som er viktigst, kan forandre seg avhengig av hvem du er sammen med, eller hvor du er? Eller er du den samme hele tiden? Begrunn.
- 4) Tenk på/reflekter og gjør følgende: Se over ordene på ditt identitetskart igjen. Sett en strek under de stikkordene som innebærer at du tilhører en gruppe, for eksempel «norsk-amerikaner», «Vålerenga-supporter», «elev», «Jehovas vitne», osv. Satte du strek under de samme ordene som du satte ring rundt? Hvilke grupper er viktige for deg og hvorfor?
- 5) Tenk deg at du møter en person som har fordommer mot en av de gruppene du har satt en strek under. Hva slags fordommer kunne ha rammet deg? Hva skulle du ønske at en person med fordommer mot en av dine grupper, visste om din identitet/deg som person? (Kan først gjøres individuelt og så drøftes i grupper.)
- 6) I plenum: Det er lett å sette hverandre i bås. Se denne filmen: All That We Share på YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=Wh-xdZzyjVI>). Hva er filmens hovedbudskap?
- 7) I plenum: Filmen er utgangspunkt for en felles oppsummerende samtale om målet om å se sin egen og andres identitet som mangfoldig og sammensatt. Hvis vi er mangfoldet bevisst, kan dette påvirke hvordan vi møter andre personer, til tross for våre fordommer. Fordommer er forenklinger eller fordreininger av virkeligheten, og gir ikke rom for menneskelig kompleksitet.

Språkbruk

Flere av skolene som har vunnet Benjaminprisen, har ønsket å bevisstgjøre elevene på hvilken betydning språk kan ha, da særlig negativ og fordomsfull omtale av ulike grupper og bruk av skjellsord. Noen har valgt å ha strategier som løfter fram positiv språkbruk hos elevene, andre har valgt å løfte fram betydningen og virkningen av krenkende språkbruk og skjellsord. I dette undervisningsforslaget skal elevene identifisere skjellsord brukt på skolen/klassen, og vurdere årsaker og virkninger av skjellsordbruken.

Skjellsordtreet

Mål:

Elevene kan reflektere rundt årsaker og virkninger av bruk av skjellsord.
Elevene kan drøfte ulike håndteringer og alternativer til bruk av skjellsord.

Tid: 45 minutter

Utstyr:

Arbeidsark med skjellsordtre

Om oppgaven:

Vi har alle ulike oppfatninger av ord og språkbruk, og vi kan reagere ulikt på ting som blir sagt, enten det som blir rettet direkte mot oss, eller noe vi overhører andre si til hverandre. Elevene skal i dette undervisningsforslaget jobbe i grupper for å identifisere noen av bakgrunnene, årsakene og forhistoriene som fører til at folk bruker skjellsord. Deretter skal elevene samtale om virkningene og konsekvensene av bruk av skjellsord.

For «røttene»:

- 1) Elevene forsøker å finne grunner til at ordet blir brukt som skjellsord.
- 2) Elevene drøfter grunner til hvorfor en person velger å si et skjellsord, for eksempel: «det er jo bare for å tulle»/«man var sint»/«man har sterke fordommer mot personer som tilhører den gruppa som blir brukt som skjellsord – for eksempel 'jævla homo'».

For «grenene»:

- 1) Her utforskes hva som kan skje som et resultat av bruk av skjellsord.

Gjennomføring:

- 1) Del elevene inn i grupper, og gi arbeidsarket med treet til hver gruppe. Velg et skjellsord fra listen nedenfor, eller gi et eget eksempel som er særlig aktuelt for din klasse/skole, og be elevene å skrive skjellsordet i feltet i «stammen» av treet. Eventuelt kan de ulike gruppene jobbe med hvert sitt skjellsord.
- 2) Be elevene deretter å fullføre så mange «grener» og «røtter» som de er i stand til. Hvis de finner flere «røtter» eller «grener» enn felt på arket, kan de utvide treet ved å tegne flere felter. De skal forestille seg at skjellsordet er brukt på sosiale medier, eller at noen har ytret det i klasserommet, i friminuttet eller i en annen sammenheng. De skal finne fram til virkninger som berører flere enn den som ytrer skjellsordet, og den skjellsordet blir rettet mot, som for eksempel tilhørere, de som leser det på sosiale medier, osv.
- 3) Følgende eksempler på skjellsord kan brukes i øvelsen. Eksempelene har forskjellig alvorlighetsgrad, og kan dermed bidra til refleksjon rundt rekkevidden av det vi sier uten å være bevisst på det.
 - a) Hore
 - b) Homo
 - c) Jævla tulling
 - d) Jævla jøde
 - e) Mongo
 - f) Jævla tigger
 - g) Muslimjævel
 - h) Pappskalle
- 4) Se filmen Jævla homo (<https://www.folkehjelp.no/skjellsord/Jaevla-homo>): Gruppene skal drøfte hva slags virkninger det har på både hovedpersonen og de andre personene i filmen (kameratene og jentene som sitter i bakgrunnen). Hvordan samsvarer virkningene dere så i denne filmen, med det dere har skrevet på «grenene»? Oppsummer i plenum hva slags virkninger skjellsord kan ha.
- 5) Ta ut noen av «røttene» og drøft hvorfor skjellsord blir brukt. Hvis elevene for eksempel har kommet fram til at «skjellsord er jo bare tull», kan det drøftes om det finnes andre måter å tulle med hverandre på.
- 6) Hvilke tiltak kan klassen bli enige om når det gjelder bruk av skjellsord?

Bakgrunnsmateriell

Bangstad, S. og Døving, C. A. (2015):
Hva er rasisme? Oslo: Universitetsforlaget

Wasvik, M., Linløkken, M.K. og Steen, R.B. (2017):
«Vi vil ikke leke med deg fordi du er brun»
– En undersøkelse av opplevd rasisme blant ungdom.
Oslo: Antirasistisk Senter

Geissert, B., Lenz, C. og Nustad, P. (red.) (2017):
«Dembra – faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen».
Oslo: Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

http://dembra.no/wp-content/uploads/2016/09/Dembrahefte_2016_1.pdf

Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme, læringsressurs:
<https://dembra.no/utema/identitet-og-tilhorighet/>

«Hele historien: Drapet på Benjamin Hermansen», NRK (podcast):
<https://radio.nrk.no/serie/radiodokumentaren/MDSP01000618/09-02-2018>

Foreslå din skole til Benjaminprisen

Alle kan foreslå en skole i Norge til Benjaminprisen. Gå inn på www.benjaminprisen.no for å foreslå din skole innen fristen: 1. oktober hvert år.

Noen tenker kanskje at arbeid mot rasisme og diskriminering handler om hvordan man tar vare på minoritetsselevene ved skolen sin, og dermed at skoler uten synlige minoritets elever ikke trenger et eksplisitt arbeid mot rasisme. Sånn er det ikke. Arbeid mot rasisme og diskriminering er først og fremst holdningsarbeid, både blant majoritets- og minoritets elever, blant skoleledere, lærere og foreldre.

En skole som vinner Benjaminprisen, tar rasismeutfordringene og diskriminering i samfunnet på alvor, og gjør det antirasistiske arbeidet til en uttalt og tydelig del av sin skolehverdag gjennom arbeidet med skolens helhetlige læringsmiljø.

Kunnskapsdepartementet deler ut prisen hvert år. Skolen mottar en byste av Benjamin Hermansen, et diplom og 250 000 kroner i prispenger.

Kriterier for nominasjon

Skoler som blir foreslått til Benjaminprisen, blir vurdert for nominasjon etter gitte kriterier. En vinnereskoles arbeid skal være preget av:

Forankring:

Skolens arbeid mot rasisme og diskriminering skal være forankret i skolens langsiktige arbeid.

Involvering:

Skolens arbeid mot rasisme og diskriminering skal involvere alle skolens aktører.

Synliggjøring:

Skolens arbeid mot rasisme og diskriminering skal være synlig i skole og lokalmiljø.

I norsk skole faller arbeid mot rasisme og diskriminering inn under arbeidet med læringsmiljø generelt og elevenes psykososiale miljø spesielt. En vinnereskole arbeider aktivt og uttalt med prisens kjernetemaer. Skolen bør ha konkrete tiltak eller metodikk rettet mot rasisme og diskriminering, som kan inspirere andre skoler i deres arbeid på feltet.

Om HL-senteret

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) er et forsknings-, dokumentasjons- og formidlingssenter som jobber med Holocaust og andre folkemord og minoriteters vilkår i moderne samfunn.

HL-senteret ligger i det historiske bygget Villa Grande på Bygdøy i Oslo. I dag rommer senteret en permanent utstilling om norske Holocaust, vi mottar mellom 8000-9000 elever og studenter årlig, underviser lærere, holder faglige seminarer. En av senterets oppgaver er folkeopplysning om senterets temafelt overfor den norske allmennheten.

HL-senteret har vært sekretariat for Benjaminprisen siden 2011 og leder prisens jury.

